

בס"ד
בעזרת הבורא כל עולמים

למען תספר...

סיפור החיים
בכלל — ופרט — וכלל

מאת
מרדכי שמחה

שנת תש"נ לפ"ק

בחדש שמרבים בשמחה

למען תספר...

הקדמה

בס"ד

יום א' לסדר "למען תספר" תש"נ לפ"ק

שבח נותנין לו כל צבא מרום וקל וחומר אנחנו קרוצי חומר.
וחובה קדושה לנו לקיים דור לדור ישבח (וישפר) מעשיך ולספר
גבורתך.

ספר זה הוא תשובתי לבקשת רבים וטובים לספר על העבר
ולהפוך את הויהי שהוא לשון צער לוהיה שהיא לשון שמחה.
בכדי שילדתינו לא תבייש את זקנתינו, ושנתחדש ימינו על
היסודות של כקדם, שהוא קרוב לתהום הנשיה והשכחה.

מתוך הודיה ותפלה לבורא כל עולמים על רפואה שלימה
לזוג' הצדקנית בילה בת דובה, בתו של הרב החסיד והצדיק ר' דוד
וויינזיבר הי"ד.

מרדכי בן דובריש (שמחה)

הערה פונה אני בזה לקורא היקר לי לקיים בעת קריאת הספר הפסוק של
שמי, מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי, ולא לקרוא אותו במקום ובזמן
של לימוד התורה רק בעת ובמקום של שיחה. של תורה.

מכתב ברכה

מידידי הרה"ג ר' אלי' פישר שליט"א ראש כולל - גור ברוקלין

הנה כל אדם מישראל יש לו מה לספר מקורות חייו והנעשה עמו בכלל ובפרט, אמנם הרבה פעמים אין הם בנוח ענין עבור אחרים להיות אירועים רגילים ושגרתיים. שונים הדברים ביחס לידידינו הרה"ג ר' מרדכי שמחה שליט"א הידוע ומוכר לכל כאדם בלתי שגורתי, והינו מיוחד בחיותו הפנימית המפליאה את כל הנפגש עמו.

ובמשך השנים שותחתי עמו רבות ונוכחתי לראות שקורות חייו גם הם אינם שגרתיים והם מלאים חיות פנימית באופן. שגם אחרים ימצאו בהם ענין, ובמיוחד אנ"ש חסידי גור, מסכת חייו שאורה בהווי והאורה של בחורי גור בפולין של טרם שואה, ובהמשך מספר לנו ירידינו אורות הקשיים בהתבססות ובהתיסדות עדה חסידי גור בארה"ק. בשנים שקודם החורבן. וכשנים הראשונות אחר החורבן ומאבקי היהדות בארצה"ק אחר קום המדינה. כמו"כ מספר לנו ירידינו אודות נודויו בעולם הרחב וחלקו ככנין עדה חסידי גור בארה"ב.

וכאשר נוכחתי לראות זאת אמרתי לידידינו הנ"ל שמן הראוי לכתוב כל זאת על הספר ובדיו ולהדפיסם בספר למען יעמדו ימים רבים, ומכאן זה נתעורר הוא כדרכו בחיות פנימיות לשמחה (כשמו כן הוא). כתב להדפיס. ועתה הספר לעינינו כלול בהדרו.

ובזה הננו קורא לידידי ומכירי הרה"ג הנ"ל ולאנ"ש חסידי גור ובמיוחד צעירי צאן לקחת הספר לביתם (ככסף מלא ככל אשר יושט) וישמע חכם ויוסף לקח.

והנה הקב"ה שאמר למשה רבינו ע"ה, בא אל פרעה כי אני הכבדתי וכו' למען שתי וכו' ולמען חספד וכו' ויש להעיר. וכי כדאי שיסבלו בני"י שיעבדו ושיקוּע בשערי טומאה. כדי שיהי' להם מה לספר. אלא יש לנו ללמוד שמעלת הסיפור כה גדולה. עד שכדאי לסבול עבודה ומכאן ללמוד חשיבות הסיפור. סיפור יצי"מ הכללי. והפרטי. יעזור ה' לגאולתן של ישראל ואז יסופר נפלאות הגאולה העתידה יצי"מ תהי' טפילה לה כדאי ספ"ק דברכות.

דברי הכו"ה ה' שבט תש"ג

יומא דהילולא מרן השפ"א זיע"א

אלי' פישר ראש כולל גור באמריקא

למען תספר...

מפתח כללי

ז	המקור... רבי מאיר מפרימישלאן זצוק"ל
ח	בצפת תצ"ו
ט	הסבא זצוק"ל
ט	בויזניצער קלאויז בעיר ווינא תצ"ו
יא	אבי אבי
יב	אני לדודי
יב	אם הבנים שמחה
יג	אל ההורים אשא עיני
יג	בעיר ווינת הבירה
טו	פגישתי עם המהר"ץ מלובאביץ זצוק"ל
יז	בדרך לארץ פולין
יח	אצל האדמו"ר מרדומסק הי"ד
כא	בעיר ווארשא תצ"ו
כא	בדרך לגור
כב	בגור
כד	עם הקאלישער חברה בגור תצ"ו
כה	בעיר קאליש
כו	בדרך ללובלין
כז	בבית המדרש של בעל הפרי צדיק זצוק"ל
כז	הבחינה
כח	בישיבת חכמי לובלין
כט	בחזרה לגור פעם שניה
ל	בעיר הנופש אטוואצק תצ"ו
לב	עם הקומנדאנט ר' פינטע קאמינר זצוק"ל בגור בחזרה הפעם שלישית
לג	עם הקומנדאנט הבחור הצדיק הר' מתת'י זצ"ל ובחברתו
לג	בעיר קראקוי תצ"ו
לה	עם הרה"צ ר' א.מ. אלתר הי"ד ולבלי"ח עם ב"ק אדמו"ר שליט"א
לו	עם אריות של בחורי גור בווארש"א תצ"ו
לח	יצאתי מעמק הבכה - ארץ פולין

למען תספר...

ו

מא	בדרך לארצה"ק
מב	בארץ הקודש
מב	בחזר הכביסה בג בית החסידים
מג	בישיבת שפת אמת
מג	עם כ"ק אדמו"ר זצוק"ל וחלק ממשפתו בארץ הקודש ומה שאמר אלי כ"ק האדמו"ר הבית ישראל זצוק"ל דבר ר' לייבל בנו זצ"ל
מד	החברה ראשונה של בחורי גור בארצה"ק
מה	הפטירה של הבר"ר פנחס יעקב לוין זצוק"ל
מו	הספר של כ"ק אדמו"ר זצוק"ל
מז	הישיבה בכפר חסידים
מז	התלמידים בדרך לכפר חסידים
מט	התלמידים חוזרים מכפר חסידים
נא	תוצאת חיים מכפר חסידים
נב	פטירת ולוית מרן כ"ק אדמו"ר האמרי אמת זצוק"ל
נג	פרק האיש מקדש
נו	בית החסידים לאברכים ברחוב הקישון 33
נח	הזרם הראשון של עלית אחינו פליטי החרב מארץ פולין וילדי טאהראן
נח	עלית אחינו מארצות המזרח
סא	עם מרן החזון איש זצוק"ל בפעולות ההצלה של חלק מילדי העולים
סז	גזירת גיוס נשים לצבא
עב	עם האדמו"ר מסאטמאר זצוק"ל
עג	תקופות האמריקא
עד	והרה"ח
עז	יסודה של יגדיל תורה
עז	ההשלמה והגדלתה של המתיבתא דחסידיו גור
עח	מחנה גור
עח	יסודה של הקעמפ גור
עח	הכולל
עט	יסודה של הבית יעקב

למען תספר לדור אחרון

המקור... רבי מאיר מפרימישלאן זצוק"ל

לפי השמועה זה התחיל אצל ר' מאיר מפרימישלאן זצוק"ל אחד ממקורביו היה הרה"ח ר' ישראל אברהם זצ"ל והוא כחסיד דבוק לרבו בכל נימי נפשו לא רצה להטרידו בעניניו וצרותיו הפרטיים אבל מצבו היה מאד מאד דחוק מבחינה משפחתית כי הוא נשאר בלי שום ילדים הגם שנולדו אצלו כתריסר ילדים אבל לא נתקיים ולא נשאר אצלו אף ילד. זוגתו הצדקנית מרת חיי שרה ע"ה טענה ובצדק... ואמרה לו ישראל אברהם! הרי אתה מקורב לצדיק אשר הוא מפורסם בכל קצות תבל כפועל ישועות ופלאים והנך אפילו לא פונה אליו לבקש ולהתחנן שיעורר בשמים רחמים גם עלינו, אבל ר' ישראל אברהם ניסה להתעלם ממנה עד אשר הצדקנית מרת חיי שרה ע"ה החליטה לנסוע בעצמה לפרימישלאן ולפנות לצדיק, ובנסיעתו הבא, של בעלה, היא החליטה לפנות לצדיק בעצמה באם הוא לא יעשה זאת. כך שהוא באין ברירה אחרת הבטיח לה שהוא יכנס לקודש פנימה למחרת. אבל הצדקנית אמרה לו כי הפעם היא רוצה לעמוד בפתח בכדי לעודד אותו.

וכך היה, ר' ישראל אברהם זצ"ל נכנס לרבי ובהסוסים הוא מסר לרבי את דבר מצבו הקשה והרבי כנראה לא מצא אפשרות לעזור לו רק ניהם אותו שגם בלי ילדים אפשר להיות עובד ר' נאמן, והצדקנית חיי שרה ע"ה בשמעה מהפתח את דברי הרבי מרוב צרתה וכעסה קפצה והשכיבה את עצמה על יד הדלת וכמעט שנשבעה שהיא לא תקום באם הרבי לא יבטיח להם זרע של קיימא. וכצאתה פנה הרבי לחסידו ר' ישראל אברהם זצ"ל ואמר לו תסע לארץ הקודש ובעזרת השם יתברך שם תזכה להתברך: מיד בשמעם זאת הם פנו ללכת. אבל הרבי עיכב

אותם לרגע ואמר להם הנה הוא סימן לישועתכם כי יהושע הכניס את בני ישראל לארץ ישראל, ומשהתחילו עוד פעם לעזוב - הרבי החזיר אותם עוד פעם ואמר להם אבל לא תגלו את הסימן הזה. הם נפרדו מהרבי מתוך אמונה ובטחון בישועתם.

בצפת תצ"ו

אחר נדודים וטלטולים של כמעט שנה הגיעו ר' ישראל אברהם זצ"ל וזוג' הצדקנית לארץ הקודש לעירם של המקובלים צפת. אחר פחות משנה וכעת חיה ולשרה בת... נולדה להם בת ובקדושה רבה אחר לידת הבת ר' ישראל אברהם זצ"ל ממשרקד על השולחן מרוב שמחה וכטוב לבו ביין הוא אמר חבל שזה לא היה בן אז הייתי קורא אותו מאיר על שם הרבי והוא שכח כי רבו עדיין בין החיים והאנשים שאלו אותו מה פשר הדבר שהזכיר בטעות את שמו של הרבי על נתינת שם לילד בעודו הרבי בחיים. אזי נפלט ממנו כל הסיפור וגם סיפר על הסימן שמסר לו רבו ושכח את אזהרתו לו, לא לגלותו. ולמרבה הצער של כולם הבת נפטרה כמו ילדיו הקודמים. קשה לתאר את מצבם של ר' ישראל אברהם זצ"ל ואשתו הצדקנית חי' שרה ע"ה. אבל לא הם אשר יתיאשו אפילו בצרה גדולה כזו והם נסעו בחזרה בכדי לפייס את הצדיק מפני שהם חששו שהאסון נגרם מזה שלא שמעו ולא שמרו הבטחתם לו. כמו שאמרו חז"ל (ברכות ד' ע"ב) העובר על רברי חכמים חייב מיתה" וכאן החרון אף יצא על תינוקת שלא חטאה. בבואם לרבי הרבי מאיר זצוק"ל הוא ניחם ועידד אותם ואמר להם, נאמר עבר ושנה נעשה לו כהיתר תעברו ותסעו עוד פעם לארצה"ק ואז יתיר השי"ת אתכם מצרתכם, וכאשר אמר כך היה - בכתוב ותגזר אומר ויקם לך. הם חזרו לצפת ואחר שנה כעת חיה ולשרה בן נולד להם בן זכר ונקרא שמו בישראל על ידי ר' ישראל אברהם זצ"ל בשם

אלטר יחיאל חיים כנראה בכדי להשליש בשמו את החיים ואריכות ימים וזה סבי הרה"צ ר' אלטר יחיאל חיים שמחה זצ"ל.

[ודרך אגב לפני שנספר מעט על חייו הפלאים של סבי זצ"ל ארשום אשר אחר שיגעתי מצאתי איזה ילקוט (אשר קשה לי עוד פעם למצוא) וכך כתוב שם ...ליהושע בן נון לא הי' בנים וכשנכנס לארץ ישראל נולדה לו בת....].

הסבא זצוק"ל

הסבא הי' איש פלא וחי יותר ממאה שנה ונפטר בארץ אוסטריא בעיר הבירה ווין תצ"ו. אמסור את המעט שנשמר בזכרוני מימי נעוריי וילדותיי. הוא נולד כנזכר בעיר המקובלים צפת תצ"ו ושם למד ולימד ועלה בדרגות התורה ויראה. רומני שהוא למד אצל הרידב"ז ז"ל מפרש הירושלמי ועוד. מגדולי וחכמי צפת תצ"ו ושם נולדו לו בנים ובנות וביניהם אבי זצ"ל ודודי הרה"צ ר' יצחק משה זילבער זצ"ל מיקירי קרתא צפת תצ"ו אשר הקדיש את כל חייו להצלת אחינו שנמלטו לארצה"ק בימי המנדט של ממשלת המנדט הבריטי לפני מלחמת העולם השנייה, הר"ר יצחק משה ז"ל הי' איש צנוע ואדבר עליו בפרקים הבאים וכן גם על אבי זצ"ל עד כמה שכן יכול לתאר ולהעיד על אב. אבל כעת נדבר קצת על הסבא זצוק"ל.

בעת המשבר וחורבן של העיר צפת הוא נמלט יחד עם משפחתו לעיר הבירה ווינה תצ"ו, שם הוא ניהל חיי משפחה קדושים וטהורים ולמד ולימד והשפיע הרבה על חיי העיר.

ביוניצער קלאוויז בעיר ווינא תצ"ו

בהיותו אחד מראשי הוויניצער קלוויז, אשר בה היתה משמנה וסלתה של יהודי ווינה ושם הוא הרכיץ תורה וחסידות

לחסידי אנטניא וויזניץ ולכל יהודי עיר ווינה. הוא התפרנס בצמצום מעשיית יין ביתי שהוא מכר למשפחות חשובות ולרבנים ואדמו"רים מפורסמים ביניהם הרה"צ ר' חיים יצחק ירוחם אלטשטעדטער רב זצ"ל, וגם הי' סבי זצ"ל שליח ציבור אצל הרה"צ ר' יצחק מאיר זצ"ל האדמו"ר מקופישניץ נכד האוהב ישראל זצ"ל, גם שם השפיע הרבה תורה וחסידות. כולם קראו אותו "הר" אלטר ארץ ישראל איד" כי כל ימיו הי' חי בגעגועים לארץ הקודש ודומני שגם נהג בכל דרכי והלכות של יהודי מארץ ישראל. [עלי להדגיש כי בס"ד תמיד אחזור בתאור האישים וביחס למעשים שיש להם קשר עם אנשים אחרים כן שסבי זצ"ל עוד חזן למועד לדבר ולתאר את אשיותו שבמשך יותר ממאה שנה שהוא חי ופעל רבות]. כאמור המקום העיקרי של סבי זצ"ל הי' בוויזניץ קלויז ששם השפיע באישיותו והרביץ בשיעוריו ליחידים ורבים: יחד אתו עד כמה שאני זוכר השפיעו שם יהודים גדולי ישראל כמו הר"ר חיים גליס זצ"ל, הרב הערשל שכטר זצ"ל, הרב חיים פרמינגר זצ"ל והרב ישראל זינגר זצ"ל (סבו של הרב ישראל זינגר), הרב צבי דיקמאן זצ"ל ועוד ועוד יהודים בעלי צורה ושאר רוח.

אנחנו הילדים ספגנו שם יום יום מלא חפניים של תורה ויראת שמים ואהבת ישראל אמיתית וגם זכורני שכמה פעמים. באמת ביקר בווינה האדמו"ר הזקן מוויזניץ בעל "האהבת ישראל" וכפי ששמעתי הוא היה הסנדק בכניסתי לבריתו של אברהם אע"ה וכפי ששמעתי בנו בכורו האדמו"ר בעל דמשק אליעזר שימש כקוטר בתור סגולה כי הוא הי' ל"ע חשון בנים, (כך דומני שמעתי מאבי זצ"ל. שהי' שתקן מופלא. והשפיע הרבה בשתיקתו) הפלא ההכי גדול של סבי זצ"ל הי' עצם העובדא שהוא נשאר בחיים בעיר ווינה. מקורו של שלטון הרוצחים הנאצים ימשי' וחי בתוכו עד אחר סוף מלחמת העולמית השני' בעשרים שנה אחר מפלתם: אנשים מספרים

למען תספר...

יא

וזה הי' גם בעתונות כפרסום ובהרחבה כי הוא נשאר שם בריא ושלם עם כל צורתו ולבושו החסידי: הגויים כבדו אותו מאד וקראו אותו "דער הייליגער יודע" - "יהודי קדוש" הוא הלך למקוה יום יום כל עוד שהיא נשארה פתוחה בעצם תקפה של המלחמה הקטלנית: בין הסיבות שהוא נשאר עד פטירתו בחוץ לארץ, זה הי' בגלל שהוא הי' חי בתקוה למצוא בנותיו דודתי אשר נאבדו בידי הנאצים הארורים ימשי" אבל מהשי"ת היתה זאת: כי קשה לתאר עד כמה שהוא עשה וראה בסבלותם של אחינו שעברו דרך העיר הבירה עד כמה שאירגן על ידי יהודי ארצה"ב עזרה ועידוד לאחינו בני ישראל בצרה ובשביה. [בהיותי ביקור בווינה תצ"ו לפני כמה שנים ספרו לי זקני המקום עד כמה שפעל שם גם בזה שעזר להחזיר לידים יהודיים גם את בית המדרש הכי מפורסם בזמנו נו ה"שיפשו"ל. ראיתי שם שלט לזכרון המספר מקצת מפעולותיו. כמובן כל זאת הוא כאמור מעט מזעיר ומקצת מן המקצת מזכרונות מימי ילדתי ונערותי.]

אבי אבי

אבי זצ"ל גם נולד בעיר המקובלים צפת תצ"ו ומתוך סיבות משפחתיות. בעיקר בגלל שבתו אחותי חי' ע"ה בהיותה בת שלוש שנים נפלה מחמור ומיד אחרי זה היא חלתה בשתוק ילדים לכן הוא עזב את צפת אתה ועם אחותי פראדל ע"ה אשר כל חייה הקריבה למען אחותה עד סוף ימי שתיקה, יהי זכרם ברוך, ועברו לעיר ווינה תצ"ו.

אבי זצ"ל היה אדם צדיק תמים וצנוע הליכות. וזכורני בעת שפגשתי ילדים אשר יצאו מבית הכנסת שהוא ישב יומם ולילה הם אמרו אלי בלי שידעו שאני בנו הרב אתה יודע שם בבית הכנסת. שם יושב אחד מל"ו צדיקים, איך אומרים חו"ל (פסחים ס"ו ע"ב) "הנח להם לישראל אם אינם נביאים הם בני נביאים

הם". או כפי שאומרים איפה שיש עשן ישנה גם אש. על אף כל הצרות והסבל שהוא עבר לא שמעתי ממנו אף פעם צעקה או אנהה רק קבלת יסורים מתיך אהבה אמונה ובטחון בהש"ת. גם הוא כאביו הי' בעל תוקע אצל האדמו"ר רי"מ מקופיטשניץ זצ"ל ונפטר בתל אביב ונקבר בזכרון מאיר בבני ברק.

אני לדודי

הבן השני אחי אבי זצ"ל כאמור הר"ר יצחק משה זילבער זצ"ל אשר נשאר עד סוף ימיו בעיר צפת תצ"ו הוא חוג' צפורה ע"ה החזיקו חנות קטנה וצנוע של כלי מטבח וכו' והתפרנסו בצמצום. את חייהם הקדישו להצלת בני ישראל אשר נמלטו לחופי ארצה"ק בגלל הגזירות על עליית היהודים בימי שלטון מלכות אנגליה וסיפרו לי תושבי העיר שלדודי הי' בגד מיוחד שלבש כל כמה חודשים ונסע לנציב העליון לירושלים לבקש חנינה על מאות יהודים אשר הוא חתם בשבילם על אלפי לירות אחר שנתפסו בגבולות סוריה ולבנון וארצה"ק והוא עזר להם לעבור את הגבול כמוכן בלי שום קבלת טובת הנאה רק מתוך הקרבתו למען הצלתם לאלפיהם כל זאת שמעתי מאנשים אשר לא ידעו שאני בן אחיו. דודי זצ"ל זכה גם להביא את עצמות אביו סבי זצ"ל מווינה להקבר בעיר מולדתו צפת תצ"ו.

אם הבנים שמחה

הנני כותב את השורות האלה ערב חג קבלת התורה בשנת תשמ"ט ביום היארצייט של אמי הצדקנית מרת דבוריש ע"ה בת הר"ר שמשון זצ"ל. לכתוב עליה ולתאר חייה בהרחבה צריך לכתוב ספר שלם אבל אשתדל לרשום כמה שאפשר בקצרה בכדי לא להטריד יותר מידי את הקורא ספר זכרונות זה [וכן הנני מרגיש כחובה קדושה וזכות גדולה בס"ד להרחיב יותר בענינים

אשר זכיתי להיות קצת שותף בעניני כלל ישראל, ברוב חסדי השי"ת. אמי ע"ה התמסרה בכל נימי נפשה לעזור לנחם ולעודד נפשות נדכאות. זוכרני שבביתנו בעיר מולדתי ווינה הי' תמיד עשרות אנשים ומשפחות במיוחד פליטי הרעש והרעב של העיר צפת תצ"ו לפעמים העמידו כמה כסאות על יד מטה וישנו שלשה אנשים ויותר במיטה אחת וכמה חופות וחתונות העמידו בחצר ביתנו. ועוד ועוד מעשה צדקה וחסד, בעת שהצדקנות מרת שרה שנירר ע"ה יסדה את תנועת בית יעקב, אמי ע"ה היתה בין הראשונים אשר יחד עם אחרים וביניהם ר"ר ליאו דוישלנדער ז"ל והר"ר שבתי שיינפלד ז"ל מזכיר אגודת ישראל והר" דוד טירקל שליט"א שלנו ראש אג"י בווינה, ועוד אישים גדולי שם, היא עזרה לארגן את תנועת בית יעקב העולמית וליצור מקורות כספיים למען הארגון, היא נדדה כמעט בכל ארצות העולם לפרסם ולהפיץ את הרעיון הקדוש של חינוך בנות ישראל ליהדות המקורית.

אל ההורים אשא עיני...

הוריי כאמור התיישבו בעיר הבירה ווינה תצ"ו ושם נולדו אחי ר' ישראל אברהם הי"ו שהי' מתמיד ולמדן ולמד בישיבות ולימד לתלמידים שיעורים פרטיים הוא גר כעת בלונדון איפה שאמי ע"ה נפטרה והוא הביא את עצמות אמנו ע"ה להקבר ליד אבי זצ"ל בבית הקברות שומרי שבת בזכרון מאיר בכני-ברק. ואחותי מרת רייזל ע"ה אשר גם סבלה רבות וקיימה כיבוד אב בהידור והי' זה שכרה אמן.

בעיר ווינה הבירה תצ"ו

כפי האמור גם אני נולדתי בווינה תצ"ו למדתי שם בבית ספר אשר הי' מצד אחד מאושר מהממשלה לכן לא למדו שם

הרבה למודי קודש רק על קצה המזלג. כמה פעמים רק בשבוע בא רב אחד בשם הרב גויבירט ז"ל אשר נתן שיעורי דת. ההנהלה וראשי בית הספר היו אנשים שומרי תורה וגם ביניהם תלמידי חכמים, אבל חלק ממורי למודי חול הי' לא דתיים וגם כמה מהם גויים ואחד מהם אפילו נחשד להיות שונא יהודים. כנראה מתוך לחץ של אישור הממשלתי על חינוך חובה אחר הצהרים למדנו בחדר בשם "יסודי תורה" אשר למדנו רק למודי קודש ובערב ושבתות הלכנו לפרחי אגודת ישראל אשר היתה ממש עוגן ההצלה לחינוך הדור הצעיר. שם השפיעו תלמידי חכמים מובהקים ומחנכים גדולים כמו הרהגה"צ ר' אלימלך רומפלער זצ"ל, הרהגה"צ ר' יעקב טייטלבוים זצ"ל, הרהגה"צ ר' חנוך פאדוה שליט"א אב"ד ק"ק לונדן הבירה, הרהגה"צ הר' הערשל'ע שמערלער זצ"ל, הרה"ג ר' יעקב אורנשטיין זצ"ל, ובאמת עשרת שנים אחרי זה היתה לי הזכות להיות אתו ביחד במתיבתא עץ חיים דבאבוב ונשארו ב"ה עשרת תלמידים קרובים עלי עד היום הזה, והי' לי הרבה פגישות ושיחות אריכות בענינים חשובים עם כ"ק אדמו"ר שליט"א מבאבוב, האחים הרצאג שליט"א ועוד. כולם המשיכו-לפעיל רבות כשניצולו מצפוני הרוצחים האורורים קודם לאנגלי' ואח"כ לארצה"ק או לארצה"ב, וקשה לתאר בפרוטרוט את ספור תולדותיהם בשורות אלה. גם מפני שקשה להזכר בפרטי הדברים, וגם שצריך ספר שלם לכל אחד ממש ככתוב זה "ספר" תולדות אדם, המרמו לאדם גדול צריך ספר שלם לתארו.

בהיותי מסתובב קצת גם בבתי כנסיות ובתי מדרשות מתוך שהתעורר בי חשקת ואהבת התורה אמנם ילדותית נפגשתי בימות הקיץ בהרי הנופש הנקראים הרי "זמערנינג" באברך משי ותלמיד חכם מובהק בשם ר' אלטר פוקס - ספרן זצ"ל ובחסדי השם מצאתי תן בעיניו והוא קירב אותי מאד ועידד אותי ללמוד תורה והקדיש לי כמה שעות ביום מזמנו היקר ובזכותו התחלתי

להתכונן להיות מתאים להבחן מאתיים דף גפ"ת בבדי להתקבל כתלמיד ישיבת חכמי לובלין. אחת הסיבות הי' כי מו"ר הר' אלטר פוקס זצ"ל נתקבל כרב בדווינסק אחר פטירת הרהגה"צ ר' יוסף רוזן זצוק"ל בעל הצפנת פענח אשר העיד עליו שהוא כלי יקר לכן אנשי עירו דרשו ממנו בעת הלוי' של הגאון שנפטר בבית חולים בעיר ווין תצ"ו שיקבל את הרבנות בדווינסק תצ"ו על אף שהוא היה אז בחור בערך בן עשרים ושלוש, והוא רצה לקחת אותי אתו אבל ילדות היתה בי וסרבתי כי אמרתי לו שהוא יהי' טרוד מדאי, ולא יוכל ללמוד אתי. אבל מהשי"ת היתה זאת כי אלוקים חשבה לטובה כי מי יודע באם הייתי ניצול שם מצפרני הרשעים ימשי"ו.

אחר שהוא עזב הרגשתי כאילו נחשך עולמי בעדי כי לא מצאתי כמוהו וחפשתי בבתי המדרש אנשים שיקרבו ויחזקו אותי. נפגשתי עם אדם חשוב מאד בשם ר' טובי' רוזנוואסער זצ"ל הוא הי' בעל יסורים שכמעט קשה הי' בזמן ההוא למצוא והוא אשר עזר לי ועידד אותי להמשיך בלימוד התורה ועל ידו הכרתי עוד אדם גדול וחשוב בשם ר' מאיר נתן הופשטיין זצ"ל אשר עסק הרבה בקירוב ועידוד הנער. כנכד ישיר של בעל עבודת ישראל הוא השפיע עלי לבחור בדרך של דבקות בצדיקים. בהיותו בזמן ההוא גם מקורב אצל האדמו"ר זצ"ל מלובביץ הוא רצה להשפיע עלי ללכת בדרכו. *

פגישתי עם המרי"ץ מלובביץ זצוק"ל

פעם אחת כשהרבי מלובביץ זצוק"ל ביקר בווינה תצ"ו פגש אותי הר' מאיר נתן זצ"ל ברחוב ואמר אלי מרדכי! בא תסע אתי! והוא לקח אותי לתחנת מסילת הברזל ואנכי לא ידעתי למה ולמי הוא לוקח אותי, כשנכנסתי ישב איש זקן עם הדרת פנים ונזכרתי שראיתי אותו באסיפה גדולה ונתברר לי שזה היה

המהרי"ץ מלובביץ זצוק"ל הוא פנה אלי ואמר "תדבר בדברי תורה עם הר' אשר למבערגער זצ"ל ותבוא אלינו. לאוטבוצק תצ"ו. זאת היתה עיר מרפא על יד ווארשא תצ"ו ושם הי' גר וגם היתה שם הישיבה "אחי תמימים". אני לא כ"כ הבנתי כוונתו וכנראה הוא חשב שאני מהסס אז הוא הוסיף דיבורים שהי' לי לפלא גדול הוא אמר כדברים האלה "באם הנך רוצה. אני אשלח למסור להורים שלך ואני מוכן לקחת אותך מיד אתנו. זה כמובן הי' לי עוד יותר קשה להבין ובזה הסתיימה השיחה ואני חזרתי הביתה

[אגב כשנפגשתי לפני שנים עם האדמו"ר מלובביץ שליט"א ספרתי לו את הסיפור בהרחבה הוא שאל אותי, ולכן מה הי'? עניתי לי כי הייתי נער צעיר ולא הבנתי כוונת חמיו זצוק"ל הוא שאל אותי אבל על האברך הכוונה על ר' מאיר נתן זצ"ל התמיהה ויש להקשות, כי הוא הרי כן הבין].

גם הרה"ג ר' יוסף הס זצ"ל והרב הג' פרקובסקי זצ"ל ועוד יעצו לי לנסוע לישיבת מיר תצ"ו והי' גם בחור בשם יונה פרשקו ערענקאנץ ז"ל שנפטר בלונדון תצ"ו בגיל צעיר. הוא הי' יושב בבעלזר קלויז שיסדו שם הרה"ג ר' מילך רומפלער זצ"ל ור' דוד שפוטץ שליט"א והר' יוסף וויטלס דוטש שליט"א שם ישבתי לפעמים ללמוד בגלל השקט ששרר שם ור' יונה הנ"ל ניסה להשפיע עלי שאסע לבלוז והבטיח לי לתת לי את הפספורט שלו כי הורי נשארו חסרי נתינות כשהשלטון בארצה"ק יצא מידי התורקים ועבר לידי בריטני' כי כולם ידעו שעברתי בחינה אצל ועדה מישיבת חכמי לובלין על מאתיים דף גמרא ותוספות לכן הם רצו אותי כל אחד לישיבה שלו. היתה לי גם הזכות ללמוד בישיבות באוסטרי' קודם למדתי בישיבת צעהלים שם הרביץ תורה ויראת שמים הצהעלימער רב זצוק"ל בנו של בעל ערוגת הבושם שאחר כך עבר לארצה"ב ויסד שם הקהילה הראשונה

של יהודי יוצא אירופע עם ארגון כשרות מהודרת וכו' שם למדתי חלק גדול של המאתיים דף, אחר בערך שנה עברתי ללמוד בישיבת מטררדסארף אצל הרה"ג ר' שמואל ערענפעלד זצוק"ל. וכן למדתי גם קרוב לשנה אצל מו"ר הרהגה"צ הרב ר' ישראל טויסיג זצוק"ל זכיתי ללמוד בבית המדרש אשר לימד שם "החתם סופר" זצוק"ל ומספרים שבבית המדרש שם הוא לימד לכמה מאות תלמידים במקום שבקושי יוכלו ללמוד משמונים עד מאה תלמידים ואומרים שלפלא זה הי' כפי שאומרים חז"ל (אבות פ"ה מ"ז) על בית המקדש עומדים צפופים ומשתחווים רווחים. ויוצא שזכיתי ללמוד במקום שנעשה נס לאבותינו. כך בא הזמן שחלמתי עליו לקיים הוי גולה למקום תורה ולארץ שהתורה גלתה אחר ארץ ספרד וצרפת לארץ פולין.

בדרך לארץ פולין

ספרתי מקודם, לא ח"ו מתוך התפארות. רק לתפארת לעושיה שהרבה חוגים השתדלו להיות לוקח נפשות חכם, זאת אומרת שכולם התכוונו לטובתי כי לפי דעתם. הטוב ביותר ללימוד תורה ויראת שמים זה מקומם. שהם רצו לשלוח אותי לשם, אבל בסוף נפגשתי עם אדם גדול וחשוב עד מאד הרב שלמה רבינוביץ זצ"ל נכד ישיר של בעל "תפארת שלמה" זצוק"ל והוא השפיע עלי בסוף לנסוע לעיר סוסנביטץ תצ"ו בקבוץ גבוה של רשת הישיבות כתר תורה של כ"ק האדמו"ר מרדומסק הי"ד, וידידי הבחור הר' יונה פרשקו ז"ל אמר לי כי היות שכבר עברו הימים נוראים והחגים. הוא כבר לא כל כך מעוניין שאסע לבלו. לכן הוא נותן לי את הפספורט והברירה לנסוע לאן שאני בוחר החלטתי לנסוע לישיבתו של האדמו"ר מרדאמסק הי"ד. ומסדר נסיעות אברך בשם מרדכי בליטץ ז"ל עזר לי הרבה בסידור נסיעתי המסוכנת עם פספורט של בחור אחר. והוא גם השקיט רוחם של הוריי שהוא לוקח את האחריות

על עצמו שבס"ד הכל יעבור בסדר. נפרדתי מכל מכירי וידידיי שב"ה הי' מרובים, בדרך דפק לבי ואמרתי תהלים כל זמן נסיעתי. בגבול נכנסו השוטרים הפולניים ובדקו את הפספורטים. כשהגיעו אלי לא פסקתי מלומר תהלים ובס"ד עברתי בשלום.

אצל האדמו"ר מרדומסק הי"ד

בהגיעי אחר נסיעה ארוכה מאד באותה התקופה לעיר סוסנוביטץ נגשתי קודם כל לחייט וקניתי בגדים חסידיים בכדי לא להיות שונה מתלמידי הישיבה. נכנסתי לאדמו"ר מרדומסק הי"ד והוא קיבל אותי בסבר פנים יפות עד מאד ופקד על חסידיו לקרב אותי ולסדר הכל בשבילי, שם למדתי שיעורים גם אצל חתנו של האדמו"ר הי"ד הרה"ג הר' משה רבינוביטץ הי"ד. אחד מהגאונים הצעירים שברור. וזכורני שבחנוכה הוא דרש בכל גר של לילה חנוכה יותר מעשר תירוצים על קושית הבית יוסף זצוק"ל (בהל' חנוכה סי' תר"ע) למה חוגגים ביום ראשון הרי הי' שמן בשביל יום אחד והוא נתן יותר ממאה תירוצים בחריפות גדולה במשך שמונת ימי חנוכה. שם המגיד שיעור הי' גאון גדול בשם הרבה"ג הר' יוסף לאסק זצ"ל חסיד בעלז חריף ובקי נפלא בכל התורה כולה. וזכות גדולה לי שהייתי מתלמידיו, נזכרתי גם על תלמיד אחד בקיבוץ גבוה בשם הרה"ח ר' דוד גרינבוים שליט"א אשר נפגשתי אתו אחר עשרות שנים באמריקה והוא כעת ת"ח מופלג מג"ש בבית חסידים דגור ברחוב 49 סטריט 13 עוועניו, חמיו של הרב של חסידי גור באמריקה ה"ה הרה"ג הר' משה פוגעל שליט"א ותלמידי ה"ה הרה"ח ר' בצלאל משה טייטלבוים שליט"א. על אף שבס"ד הצלחתי שם בכל המובנים, בכל זאת הרגשתי שחסר לי למודי והשפעתו של הרב הגאון ר' אלטר פוקס הי"ד, ובמרירות לבי נכנסתי לאדמו"ר הי"ד ושפכתי את לבי לפניו ובקשתי ממנו שיחפש לי איש תלמיד חכם שאלמד אצלו ביחידות, הוא ענה לי

שמאד צר לו על שאני חושב לעזוב וגילה לי שרצה אפילו להודיע להוריי שיתנו רשות לו לאמץ אותי כבן.

כי בתקופה הזאת נפטר נכדו בן יחיד לבת יחידתו דבר שהרעיש כמעט את כל מדינת פולין מפני שזה הי' הנצר האחרון לאדמו"רי ראדומסק, והאדמו"ר הי"ד עשה כל ההשתדלות לפעול ולעורר רחמי שמים. אחד הדברים אני זוכר, שהוא שקל את הילד במטבעות של כסף בסכום רב ותרם זאת לצדקה וגם סירב לקבל פתקאות מחסידיו והוא נתן אישורים של תרומה לרשת של עשרות הישיבות שהוא יסד, בשם "כתר תורה" אשר הוא בהיותו אחד ההכי עשירים בכל מדינת פולין החזיק אותם מכספו.

השתתפתי גם בלוייתו של הילד, מחזה קורע לב ביום ששי אחה"צ בהשתתפות אלפי אנשים. אבל את בקשתי הוא כן קיבל וחיפש ומצא בין חסידיו בחור מבוגר ועילוי וגאון גדול בניגלה ובנסתר בשם הר' איטשע מאיר דזורקר זצ"ל, כשהוא בא לסוסנוביטץ תצ"ו הוא דיבר אליו אודותי והשפיע עליו לקחת אותי לעירו ולשתף אותי בלימודו. הר' איטשע מאיר הסכים. אחר כמה ימים נסענו לעירו דזוריק ולמדנו יחד בהתמדה רבה וכבר חשבתי שזכיתי לשבת בשלווה אבל אחר כמה חדשים של למוד מתוך חשק ושמחה קפץ אלי רוגזה של האירוסים של מו"ר כי אז נודע לי כי הוא התארס שנים לפני זה אבל מסיבות שונות נתבטל השידוך אבל בעת שהייתי במחיצתו בס"ד נתחדש השידוך, גם הוא הציע לי להשאר אתו ולעבור יחד אתו לעיר בנדין אחר חתונתו, אבל עניתי גם לו כי לא תהי' לו האפשרות ללמוד יחד אתי בהתמדה כמו עד עתה לכן סרבתי והתחלתי להכין את יציאתי מהעיר אבל לא ידעתי לאן ללכת. יצאתי לרחוב העיר לחשוב מה לעשות. רק הלכתי והלכתי הלוך ילך ובכה. פגשתי בחור צעיר בנו של רב העיר הוא הרגיש שעל פני

עצבות ודמעות ושאל אותי למה אתה בוכה? אחר היסוסים שפכתי את לבי לפניו ואמרתי שאני מחפש איש תלמיד חכם גדול אשר מוכן ללמוד יחד אתי כל היום כי נפשי חשקה בתורה. בן הרב ענה לי בעדינות רבה שאין לו עצה בשבילי אבל מתוך הועידות והאסיפות של צעירי אגודת ישראל שהוא חבר פעיל בה הוא שמע על שמו של כ"ק מרן האדמו"ר מגור זצוק"ל שהוא מנהיג של כמעט מאה אלפים חסידים ומעריצים. לכן הוא כמעט בטוח שאפשר לו להמליץ על אחר מחסידיו תלמיד חכם ולהשפיע עליו בדומה לבחור שלמד אתי בעיר הזאת. דבריו נתקבלו מיד בלבבי ובקשתי אותו שיעזור לי לפעול כפי עצתו. עד אז קבלתי כסף מהוריי אבל בדיוק באותו הזמן הפסיקו לשלוח כסף על זמן מה מאיזה סיבה שהיא. לכן נשארתי רק עם חמש זלוטעס בכיסי כך שלא ידעתי מה ואיך להגיע לאדמו"ר מגור כפי עצת בן הרב. הוא בראותו ושמע ממני את מבוכתי ודמעותיי על להיני אמר לי באם אין לך כרגע מספיק כסף לנסיעה לזוארשא יש לי עצה והיא כי כל לילה בחצות יוצא אוטו משא לזוארשא ובאם תתן לנהג חמש זלוטיס הוא יסכים לקחת אותך וזה הכניס בי רוח של חיזוק ועידוד והחלטתי לנסוע עוד באותה לילה. לא רציתי לצער את ה' איטשע מאיר זצ"ל וגם חששתי שהוא ינסה למנוע אותי מלעזוב. לכן ישבתי וכתבתי מכתב פרידה ארוך ועם דמעות וכתבתי לו בפרוטרוט את סיבת עזיבתי, אבל כשנה אחר זאת הגיע אלי מכתב ממנו בו התמרמר בעיקר על זאת שעזבתי בלי לגלות לו. וכתב שבאם היה יודע הי' מכין לרוחי והי' מלווה אותי בכבוד הראוי בתופים ובמחולות כלשונ.

בדיוק בחצות הלילה יצאתי למקום השוק והנהג לקח את הכסף ממני וגם לקח כסף מנוסע אחר ואותו הוא הושיב על ידו ואותי הוא העלה על חלק האחורי בין הקופסאות והארגזים הריקים. כך נסעתי שש עשרה שעות והגעתי ממש מתוך ריסוק אברים וחצי הרוג לזוארשא עיר הבירה תצ"ו ובבואי לרחוב

אשר הרבה יהודים גרו שם בלי להכיר אף אחד ומסרתי את עצמי לכנפי ההשגחה העליונה ככתוב (תהלים נ"ה כ"ג) השלך על ד' יהבך והוא יכלכלך.

בעיר ווארש"א תצ"ו

לפי שהרגשתי אז מפני שלא ידעתי מה לעשות במקום זר בלי קרוב וגואל ומיד הקרה ד' בפני אברך יקר והוא שאל אותי לשמי ומסרתי של בואי לשם. ומתוך השיחה אתו התברר שהוא אחד מנכדיו היקרים של כ"ק מרן האדמו"ר זצוק"ל מגור (בעל האמרי אמת) ספרתי לו כמעט הכל על מה ומי שאני מחפש ועל זאת שהנני רוצה להפגש עם כ"ק האדמו"ר זצוק"ל מגור כל הדבר הי' כנראה קצת מוזר בעניו. אבל הוא קודם כל עשה כדרך אברהם אבינו ע"ה הוא לקח אותי למסערה והאכיל אותי סעודה דשנה וממש החי' את נפשי. אחר שנחתי מעמל הדרך הוא הוליך אותי לבית החסידים של גור ברחוב נלבקיס מס. 19 ושם ראיתי מאות בחורים עם פיאות ארוכות מבחוץ ושקועים בלימוד התורה. ויראת שמים חופפת על פניהם מחזה שלא הזדמן לי עד אז בשום מקום. ושם ישבתי ללמוד וחכיתי על הזדמנות לנסוע לגור להפגש עם כ"ק אדמו"ר מגור זצוק"ל.

בדרך לגור

למחרת ניגש אלי אחד הבחורים ואמר לי שהוא נוסע לגור באם רצוני להצטרף אליו. הסכמתי בכל לב והוא הוסיף שהאברך סיפר לו קצת עלי. גם זאת שכעת אין לי שום כסף לכן הוא שלח לי קצת כסף בתור הלוואה לבשירחיב. [אגב שבחתי לרשום כי בעת פרידתי מכ"ק האדמו"ר מראדומסק הי"ד הוא אמר והפציר בי שבאם יחסור לי כסף שאתקשר אליו והוא ימציא לי כל אשר ידרש לי, אבל מטבעי הנני ביישן וגם חששתי

שלא נהגתי כהוגן כלפיו האדמו"ר זצ"ל, לכן לא פניתי אליו]. בדרך לגור הבחור שאגב לא גילה לי את שמו לקח אותי למסילות ברזל שקראו "קולייקע" אם קרונות קטנים מהרגיל ולפי שאמרו היא נעשתה והתפרנסה בעיקר מאלפי חסידים אשר נסעו כמעט יום ויום וביחוד בחגים לאלפיהם להסתופף בצל כ"ק האדמו"ר מגור זצוק"ל. מיד כשהגעתי לגור נפגשתי באחד הבחורים שנקראו "היושבים" ושמו באם אני זוכר הי' ר' לייבל וולאצלבקר ז"ל והוא אשר קירב אותי מאד. והשתדל לעזור לי בכל ענייני.

בגור

ראשית כל בקשתי ממנו לסדר לי פגישה עם הרבי זצוק"ל. הוא הסביר לי שיש על זה סדר מסויים והוא שכותבים פתקא אצל יהודי שגר באחד הסמטאות שקוראים לו הר' זעליג קוויטל שרייבער ז"ל. הלכתי אליו ובקשתי אותו שיכתוב הכל שאספר לו והוא הסכים, כך שיצא קוויטל של דף ארוך. שם ספרתי לרבי זצוק"ל הכל שבלבי. אבל בסוף הדגשתי את בקשתי שיפקיד איש תלמיד חכם עלי שילמד אתי ואני מוכן לנסוע לכל מקום בעולם אשר יצוה עלי. כשחזרתי ליושב ר' לייבל ז"ל הוא ניגש אתי לבית הרבי זצוק"ל ושם מצאנו תור ושורה ארוכה של מאות אנשים ביום חול רגיל שחיכו להכנס לקבל שלום, אחר איזה חצי שעה הגעתי לשולחן הקטן של הרבי זצוק"ל רעדתי מרוב יראת הכבוד נגשתי ומסרתי את הקוויטל לידו הוא עיין בו כמה דקות ואומר לי רק השלוש המלים קצרות והן. מען לערנט און מען דאווענט און מען איז אויפגערוימט שביאורם הוא "לומדים ומתפללים ושמחים". יצאתי כמוכן קצת מאוכזב כי ילדות היתה בי וחשבתי וקווייתי לתשובה ברורה לבקשתי וסידור הדבר על ידי הרבי זצוק"ל.

היושב ר' לייבל ז"ל הרגיש והבחין על פני את אכזבתי והוא ניהם חיוק ועידד אותי ואמר לי שזו הדרך כאן שבעת קבלת שלום הראשונה מקבלים רק הדרכה קצרה וכללית אבל בעזרת השי"ת הכל על מקומו יבוא בשלום. הוא יעץ לי שאשאר כבר עד חג השבועות שבאים אז לגור אלפי חסידים ואז כפי שהוא מקווה תתמלא בקשתי. באין ברירה אחרת נשארתי, הוא סידר אותי באכסניא של חברת הבחורים הבאים כל חג לגור מהעיר קאליש תצ"ו שהוא קראם "הקולישער חברה". אין לשער ולספר עד כמה שקירבו ועידדו אותי אותם עשרות הבחורים כולם חריפי מות מלאי יר"ש טהורה. וכל לילה בחור אחר ישן בבית המדרש ונתן לי את מטתו - דבר שלא ידעתי אז, אחרת הייתי מסרב. בכדי לעודד אותי הם קראו אותי בשם "דער ווינער עילוי", אולי זה גם מפני עז רצוני ללמוד תורה. התיישבתי ללמוד אבל למוד רגיל הי' אז קשה עלי בגלל הטילטולים והדאגות שתארתי אותם רק בחלקם הקטן, וגם בגלל גילי הצעיר. לכן החלטתי שעד אשר אבוא אל המנוחה ואל מטרתני, ללמוד בעיקר את ספר היד החזקה לרמב"ם מההתחלה עד הסוף כמה פעמים בלי נושאי כליו הכסף משנה והמגיד משנה, (והלואי שהייתי ממשיך בחלקן של זמני בכל היי וחבל) כך יושבתי שעות על שעות יומם ולילה ושננתי לי דף אחר דף פרק אחר פרק בספר הרמב"ם אבל מתוך תמימות ילדותית לא שמתי גמרא מתחת הרמב"ם כך שהדבר היה קצת בולט לבחורים, ולא חס ושלום לקנטר. הם כל כמה שעות בחנו אותי בעדינות ובחצי שחוק והשי"ת הי' בעוזרי שלא אתבייש ואכלם וכמעט תמיד עניתי להם תשובה נכונה גם לשאלות על עשרות פרקים מלפני זה שלמדתי בעת שבתנו אותי. לכן מצאתי תן בעיניהם והם עזרו לי עוד יותר.

בחג שבועות הנ"ל באו כמעט עשרת אלפים חסידים לגור ונתקיים מה שכתוב (תהלים קכ"ו א') "היינו כחולמים" כי היה לי קשה להאמין שזה אפשרי שקהל כזה גדול יבוא לעיירה קטנה כמעט ככפר במטרה להקביל פניו של איש אחד אמנם גדול וקדוש. אבל בעיר מולדתי שהיתה עיר הבירה וגדולה לא הייתי רגיל לדבר כזה. אבל עדיין לא ראיתי שום סימן שעיקר מטרתי של נסיעתי לגור תתמלא. אבל כאמור באין ברירה אחרת נשארתי עם הבחורים של "הקולושר חברה" הם השפיעו עלי רוב טובה והתחלתי להעריך אותם וגם את הדרך של חסידות פולין בכלל וגור בפרט אשר נראה לי כמו ממלכת מלכו של עולם אשר כל סוגי אנשים התאחדו תחת מלך מאן מלכי רבנן אשר מושל עליהם על ידי גבורתו הרוחנית ככתוב (משלי ט"ז ל"ב) ומושל ברוחו מלוכד עיר.

עם הקאלישער חברה בגור תצ"ו

אחר החג כשהגיע הזמן לכל אחד לחזור למקום מגורו היתה בשבילי ישועת ד' כהרף עין ברגע האחרון. בין הבחורים של "הקולושר חברה" היה אחד ומיוחד שבהם בשם הר' יחזקאל סנדר זצ"ל יתום מאביו הר"ר ראובן זצ"ל הבחור הזה על אף גילו הצעיר בערך בן תשע עשרה הי' עילוי כמעט גאון צעיר גם בלימוד התורה וגם ביראת שמים טהורה וגם ואולי בעיקר בעדינות הנפש לזולת. הוא פנה אלי ואמר מרדכי! כפי ששמעתי מהחברים בקשת את הרבי זצוק"ל שימציא לך תלמיד חכם גדול ללמוד אתו בדומה להר"ר אלטר פוקס זצ"ל אם שאני לא כמותו ולא בדומה לו אבל הנני מציע לך שתבוא אתנו לעיר קליש תצ"ו ואני מוכן לכל אשר תבקש ממני. הבנתי מדבריו שהוא רוצה ומוכן ללמוד יחד שם בעירו. אם גם שלא ראיתי שום אפשרות אחרת, בכל זאת לא הסכמתי בלי לברר אתו בדיוק מה כוונתו ואיך שהוא רוצה לסדר את הדבר שיהיה קצת דומה לכל הפחות

לחלומותי הילדותיים. אחר שיחה ארוכה באנו למסקנה הבאה שאנחנו נשכור חדר בסביבות הבית החסידים שהי' נקרא על מספר הבית הפיפצנר שטיבעל ושם בחדר הזה נלמד בס"ד אם אפשר יומם ולילה ורק בכל ערב ש"ק נילך למקוה. ואוכל ישרתו לנו ממסעדה כשרה בסביבה. דבר זה נודע לחברים והם הקימו רעש גדול על אפשרות כזאת כי לדעתם זה יפריע למהלך של בית החסידים להוציא ממנו אחד ממיטב הבחורים וגם הם רצו שאנחנו נלמד ונחזק את רוח ההתמדה בבית החסידים והם הבטיחו לנו שיתנו לנו להנהיג סדר ומשטר ורוח התמדה של עשר עד שש עשרה שעות ביום עם שיעורים וחברותות רק שלא נפרוש מהם למה שהם קראו את המערה של ר' שמעון בן יוחאי הכל בכדי להשפיע עלינו. אבל החלטתינו במיוחד אצלי, היתה לא לשנות דרכינו זו.

בעיר קאליש תצ"ו

הגענו לעיר קאליש והיות שעדיין החדר לא הי' מוכן ולא רצייתי מתוך ביישנות להתאכסן אצל אנשים וגם לא אצל רעי וידידי. הוא הראה גדלות בעדינות נפש כזאת שהוא נשאר יחד אתי בבית החסידים אחר. ושם התחלנו ללמוד וגם ישנו שם עד שהצלחנו לשכור חדר בבית גדול של יהודי עשיר בשם רוטנברג ז"ל נכד הבעל החידושי הרי"ם זצוק"ל. השכר דירה לא היה כ"כ יקר כרגיל שם. הזמנו ממסעדה ארוחות. וכך ישבנו כמעט יומם ולילה. בהתמדה כזאת שלא יצאנו מהחדר רק בכל ערב שבת קודש למקוה טהרה. הלואי שהייתי לומד כל חיי בהתמדה ובהתלהבות כזאת. עברנו במשך כשלושה חדשים על כמה מאות דף גפ"ת ועל עשרות סימנים בשולחן ערוך והרבה פרקים ברמב"ם ובספרי יראה וחסידות ממש כגן עדן בעולם הזה. הבחורים מבית החסידים שלחו משלחות לבקר אותנו בכדי להשפיע עלינו לשנות דרכינו אבל ללא הועיל. בכל זאת קבלנו

הרבה השפעה ועידוד מבקורים אלה, הערכנו מאד את רצונם ובקשתם אבל לפי הרגשתינו קשה הי' עלינו לצאת מגן עדן לעולם הרגיל. ישבנו בתקופה הקצרה הזאת בשלווה ולצערינו קפץ עלינו רוגזו של מחלה קשה שהותקף בה ידידי ורעי הר' יחזקאל זצ"ל ובעל כורחינו נתפרדה החבורה הוא הלך לבית חולים ואח"כ לביתו ואני נשארת לבדי בחדר. הבחורים המשיכו לבקר גם אותו החולה בגופו וגם אותי שהייתי חולת אהבה גם לרעי העדין והנאמן וגם להתמדת התורה מתוך תשוקה והתלהבות ואש נעורים. התייעצתי עם אחד הבחורים המצויינים של בית החסידים אשר הבין לרוחי ולמצבי הקשה שבא עלי ברעם ביום בהיר. ספרתי לו על זאת שבהיותי עוד בווינה תצ"ו עברתי בהצלחה בחינה להכנס לשיבת חכמי לובלין תצ"ו והוא בשמעו זאת אמר שלדעתו כדאי לי לנסוע ללובלין מפני ששם המקום היחיד שאפשר ללמוד תורה בהתמדה מתוך הרחבת הדעת במיוחד שהוא שמע מפי ידידי ורעי החולה שלפני שהוא נפגש אתי רצה לנסוע ללמוד בשיבת חכמי לובלין, לכן הרי לפי רצונו הוא ילווה אותי ברוחו אם לא בפועל.

בדרך ללובלין

וכך הי', נסעתי ללובלין נגשתי מיד לשיבה. לאכזבתי כי רבה הם לא רצו לקבל אותי אך ורק באם אעבור בחינה חדשה. כי כנראה מתוך רוגז המוצדק על זאת שלא באתי לשיבה אחר הבחינה בעיר ווינה תצ"ו לכן אמרתי להם שאני מוכן. ובלבבי הרהרתי כי משפטי ד' צדקו יחדיו כי זה יורו ויחזק אותי עוד פעם להתכונן לבחינה וללמוד וחזרה יותר חזקה מרגיל. אבל מתוך חסד שבגבורה הם הסכימו שהבחינה תהיה על אותם מאתיים דף גפ"ת כבבחינה הראשונה דהיינו מסכת ברכות ומסכת פסחים. אבל הם הזהירו אותי שעלי להזכר אפילו בכל תוספות

רק לפי דברי המתחיל וגם אקבל איזה דף גמרא שהם יבחרו איזה שעה לפני הבחינה ללמוד עצמי והם נתנו לי יותר מחודש ימים בכדי להתכונן כתנאי שזה יהי מחוץ לכותלי הישיבה.

בבית המדרש של בעל הפרי צדיק זצ"ל

בס"ד מצאתי יהודי יקר בשם הר' יעקב סוניקר זצ"ל שמשפחתו היתה מחוץ לעיר ונתן לי אש"ל בביתו ללא הגבלת זמן, וגם נתן לי את המפתח בית המדרש של בעל צדקת הצדיק הרה"צ הר' צדוק כהן זצוק"ל ושם התישבתי ללמוד עם רצון חזק להצליח בבחינה ולבוא אל המנוחה ושמחה בישיבת חכמי לובלין תצ"ו המרומו לי בפסוק "החודש הזה לכם רק היה בשבילי החודש הזה עידוד ונחמה על כל מה שעבר עלי לפני זה. וחזרתי על דפי הגפ"ת עשרות פעמים בדרך זו. בעת שלמדתי גמרא כסיתי את התוספות וחזרתי עליהם בעל פה ובעת שלמדתי את התוספות כסיתי את הגמרא וחזרתי עליה בעל פה. בקשתי מאנשים כל כמה ימים, לבחון אותי את מה שלמדתי ולבדוק באם אני זוכר את הרף והמקום בדף בכל ענין שהזכירו בגמרא ואת התוספות באם אמרו לי את דברי המתחיל.

הבחינה

אחר החודש הזה מסרתי להנהלת הישיבה שבס"ד הנני מוכן ומזומן להבחן. הם נתנו לי את הדף ללמוד עצמי בחולין דף י"א. ועוד באותו היום אה"צ נקראתי למשרד הישיבה לבחינה. ישבו שם ועדת בוחנים של תלמידי חכמים גדולים והמשיגה הרוחני הרה"צ הר' דוד מינצברג זצוק"ל הייתי מאד נרגש ובלבי התפילה שלא ניבוש ולא נכלם ובין הבוחנים היה אחד ומיוחד שבחן אותי עם שאלות מאד קשות, אפרט רק כמה מהם וממש מן השמים נעזרתי לענות תשובה נכונה עליהם כגון, הוא

שאל באם יש לאדם שתי חלות ללחם משנה שאתה היא שלימה אבל נחתכה כמעט כל חצי' והשני' היא חצי חלה באם הוא יוצא את הידור המצוה של לחם משנה. תשובתי היתה בחלקה מזו, שנתנו לי ללמוד עצמי במסכת חולין דף י"א ע"א אצל ראשה של קורבן עולה אומרת הגמרא "מתי זה נקרא חתוך באם זה לגמרי אבל "היכא דלייף שזה רק קצת מחובר זה נקרא מחובר. וחלק השני של השאלה נזכרתי מזה שנאמר במסכת ברכות דף ג' ע"ב רב אשי אמר משמרה ופלגא נמי משמרות קרי להו זה מראה שאחד וחצי נקרא כבר שנים. שאלות כאלה שצריך באמת סיעתא דשמיא להזכר. ושמעתי שנאמר זה גם בשם אחד הראשונים. ומאד התפלאתי על זאת שלפי הנראה עשו הכל להקשות עלי. בסוף נודע לי שחבריי בני עירי ווינה תצ"ו רצו להטיב לי..... בלי לשאול אותי באם אני מסכים לזה ומסרו לאחר הבוחנים שאני חסיד טשורטקוב ובסוף נודע לו שאני נוסע לגור תצ"ו ושאני בעיקר מתחבר עם בחורים חסידי גור. הוא חשד שאני בקשתי מהם לומר זאת והשתדל להקשות את כניסתי לישיבה. אבל החוקר כליות ולב עזר לי כמעט מחוץ לדרך הטבע. ובס"ד התקבלתי כאחד התלמידים כמעט ההכי צעירים.

בישיבת חכמי לובלין

לתאר את שבחיה של הישיבה מאד קשה ברשימות קצרות אלה. כי הרבה דיו כבר נשפך עליה ונכתבו כבר ספרים שלמים על המייסד הגה"צ ר' מאיר שפירא זצוק"ל שהיה גם האבא וגם האמא של הישיבה ושל כל תלמיד ותלמיד וגם של כלל ישראל ועל ראשוני ותיקי התלמידים להם האפשרות לתאר מקצת מן המקצת משבחי הישיבה ומיסדו. ושם בישיבה הגם שלא מצאתי עדיין את האדם שחפשתי בדוגמת הרה"ג ר' אלטער פוקס זצ"ל או הרה"ג הר' איטשע מאיר דזורקר זצ"ל או כמו

ידידי ורעי הרי' יחזקאל סנדר זצ"ל אשר עליו התפללתי וקוויתי שיבריא ויבוא ונמשיך ללמוד יחד. [אמנם לא "במערה" בקוליש] אבל כאן בישיבת חבמי לובלין כן מצאתי את המקום אשר אפשר באם רק רוצים ללמוד חדשים ושנים באין שום מפריע מבחוץ כי בישיבה בתוך הבנין הי' נמצא ממש הכל מה שתלמיד מתמיד צריך כמו חדרי מיטות אולם אוכל מקוה טהרה מכבסה סנדלרות וגם גן נהדר לטיול מבלי כל צורך לצאת לרחוב ובאמת בתקופה הקצרה הזאת של בערך עשרה חדשים לא יצאתי אף פעם מכותלי הישיבה וכנראה לא הייתי יחיד בדבר זה. כמובן בתקופתנו של אפשר דרא [אבל לא כל כך אפשר אינשין] רוב הדברים האלה אין בהם משום חידוש אבל כאמור אז זה הי' הפלא ופלא שלמאות תלמידים לא חסר ממש כלום ויכלו ללמוד מתוך הרחבת הדעת באין שום מפריע ובאמת יצאו משם וגם נשארו לפליטה תלמידים, גדולי תורה ויראה זוכים ומזכים את הרבים הגם שבחורבן הנוראה נשמדו על ידי הרשעים והזדים הארורים רוב בנין ומנין של תלמידי הישיבה השם ינקום דמם.

לצערי נתקיים בי עוד פעם בקש מרדכי לישוב בשלווה קפץ עליו רגזו של שלטונות ומשטרת של העיר לובלין תצ"ו שהלשינו כנראה על הישיבה ועשו בדיקה קפדנית על התלמידים שבאו מחוץ. לארץ פולין והנהלת הישיבה הודיעו לי מתוך צער שהם מפחדים מאד שיבקשו מהם להוכיח את מעמדי החוקי שלי. הבנתי את הרמז ומתוך צער גדול עזבתי את הישיבה ונסעתי לגור מתוך תקוה לפגוש שם את הידידים הרבים שבס"ד קניתי [כמאמר בעל מבחר הפנינים אל ירבה בעיניך אלף אוהבים וכו'].

בחזרה לגור פעם שניה

בבואי בפעם שניה לגור הרגשתי כבר כאילו שהייתי שם

כבר עשרות פעמים שמכל צד ועבר נוצצו לי ידידים חדשים ממש לא האמנתי שזה בכלל אפשרי בתקופה קצרה כזאת ובמקום שבאו עשרות אלפי איש מכל חלקי ארץ פולין וגם מחוצה לה. נפגשתי עוד פעם עם הבחורים מהקולישור חברה הם הסבירו לי פנים כאילו לא קרה שום דבר אדרבה הם קירבו אותי עוד יותר מקודם. לשמחתי הרבה, כשנכסתי לקבל שלום מאת כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל קרה דבר שגם זקני חסידים אמרו שלא זוכרים מקרה כזה והוא. שהרבי זצוק"ל הסתכל על פני ואמר לי "דו זעעזט אויס א ביסעל בלאס [אתה נראה קצת חיוור] והוא קם מבסאו ונכנס לחדר השני שם עמדה קופת כסף והוא פתח אותה וחזר עם תשעים זלוטיס סכום די ניכר בזמן ההוא. נתן לי ואמר "פאר נאך אטוואצק און רוה זיך אפ - תסע לאטוואצק ותנוח" הייתי מאד נרגש ולא ידעתי מה לעשות. כשיצאתי פגשתי אחד מידידי החדשים, הוא גם כמעט פג לבו מלהאמין אבל לא איבד אתי הרבה זמן ונגשנו לקיים את דברי הרבי זצוק"ל וסידר את נסיעתי למקום הנופש המפורסם אטוואצק.

בעיר הנופש אטוואצק תצ"ו

שם נגשתי למלון ההכי ידוע שם בשם "פנסיון זולבערג אשר לשם באו לנוח משמנה וסלתה של יהדות פולין תלמידי חכמים רבנים ואדמו"רים ובעלי בתים עשירים בעל המלון הר' זולבערג ז"ל קיבל אותי מלבד היותו בעל המלון גם כמו אב מקבל את בנו כי זה הי' מאד נדיר שבחור צעיר כמעט ילד יבוא לבד לשם. אחר כמה ימים של מנוחה הי' דבר אשר קצת גרם לי צער בתוך המנוחה בא לשם עוד בחור צעיר מהעיר הבירה וורשא תצ"ו והי' לפלא גם לבעל המלון. הבחור הזה שאינני זוכר את שמו ניגש אלי ואמר לי כדברים האלה היות שבעיר גר האדמו"ר הרהגה"צ הר' אהרן מקוזניץ זצוק"ל אולי אני מוכן ללכת אתו לשם.

בלי חשק רב הסכמתי. כשבאנו לשם, באמת נודע לי רק אז שהאדמו"ר זצוק"ל הזה נוהג את עדתו בצורה מאד שונה מאדמורי"ם אחרים. אבל התברר לי שהוא עוסק הרבה להשיב יהודים נדחים למקורם ביהדות, ביניהם הי' אחד אייזיק ע"ה (כמדומני כך היה שמו) ולפני שהוא נפגש עם הקוניצ'ר רבי זצוק"ל הי' מראשי עולם התחתון בעיר לודזש תצ"ו וכן הרבה אחרים. כשהגענו לשם בבוקר של יום חול רגיל והרבי זצוק"ל ישב וניהל שולחן עם חסידיו כביום חג הוא קרא אותם בשם אשר בלשון פולנית הוא צבא "וואויסק" כאילו הם חיילים ואמר "וואויסק" איפה קופסת הטאבאק "שליך, וכולם כאיש אחד עמדו מהשולחן והלכו לחפש את הקופסא וגם הבחור שהלך אתי הלך אתם לעזור לחפש. הרבי זצוק"ל תפס אותו ומנע ממנו לחפש ואמר לו "דו גנייביש פוטרעטעל גיי און זיטץ אפ" "אתה עם צורה של גנב, לך ותשב בצד" אחר כך אחד האנשים אמר אולי זה בקאבינטל בחדר הקבלה" אז כולם הלכו לשם וגם הבחור רצה להצטרף עמם, והרבי זצוק"ל עוד פעם אמר לו אותו דבר ולא נתן לו להכנס לחדר, היות ששמעתי על האדמו"ר הזה שהוא איש פלאי לכן נזהרתי מאד ועמדתי כל הזמן מהצד. כשחזרנו לפנסיון חיכו בכניסה שוטרים מהעיר ווארשאו תצ"ו והם תפסו את הבחור הנ"ל ושמו אותו במכונית שלהם באין אומר ודברים, כששאלו אותם מה זה ועל מה זה אמרו שהבחור הזה הוא גנב וגנב גם פנקסי קבלה. זה הוכיח לי את הרגשותו של הקוניצ'ער זצוק"ל כמעט למעלה מכח אנושי של הרבי המופלא הזה...

אחר כשבועיים של נופש והחלמה ומתוך קיום המצוה לשמוע דברי חכמים חזרתי לגור אשר היתה בשבילי כמים קרים על נפש עיפה וגם במקום אשר בכל פרשת דרכים מראים לי מקום אשר אוכל להמשיך בדרכי הקשה.

עם הקומנדאנט ר' פינטשע קאמינר זצ"ל בגור בפעם שלישית

מיד כשנכנסתי לבית המדרש ראיתי במחזה שקשה לתאר. עמדו כמה מאות בחורים והצטופפו מסביב לבחור עם פנים עדינות אבל בלי זקן והוא לחש דברים שלא שמעתי אותם אבל בולם הקשיבו בשקט בלי להתערב באף מלה. שאלתי את אחד מידידי החדשים מי הוא הבחור הזה וסיפור לי ששמו הוא הר' פינטשע קמינר זצ"ל "הקומנדאנט" "ראש החבורה" של בית המדרש של החדושי הרי"ם זצוק"ל ברחוב דזלנא, 57 בעיר ווארשאו תצ"ו ושאלתי בתמימות למה הוא גזו את הזקן? והתברר שהוא כמעט היחיד של הבחורים בגור אשר בעת שעמד בפני כניסתו לצבא הפולני כשהזכירו אותו לפני כ"ק מרן האדמו"ר זצוק"ל מגור הוא אמר "אויף איהם האב איך נישט קיין מורא" "עלוי אינני מפחד" ובאמת וכך הי' הוא נתקבל לצבא וכתב משם מכתב לרבי זצוק"ל ולידידיו מלאים יראת שמים וגעגועים. ממש כפי שהרגשתי בעת ששמעתי זאת שאפשר להגיד על זה "שכינתא בגלותא" ספרו גם שהוא למד שם את משחק השח ושיחק עם ראשי הצבא ועלה שם עד שהיה לאחד משחקני השח ההכי טובים. כמובן שזה עזר לו הרבה שיתנו לו לחיות לפי דרכו. ידידי הוסיף ואמר את המחזה הזה שראינו בבית המדרש זה הי' באותו היום שגמר את השלוש השנים שהוא הי' בצבא לכן כל ידידיו וחביריו ותלמידיו הרבים קבלו את פניו מתוך יראת הכבוד ושמחה בעת שראו אותו בפעם הראשונה ביציאתו מהצבא. ובס"ד מצאתי חן בעיניו והוא העידר אתי והתקשרתי אליו בכל לב ונפש כך שהוא השפיע עלי הרבה וראיתי בו את אחד מגבורי הרוח שבדור, וגם כהיום הנני בידידות עם משפחתו ובראשם ידיד נפשי הרה"ח ר' ברוך קמינר שליט"א מחשובי חסידי גור בארצה"ק.

עם הקומאנדאנט הבחור הצדיק הר' מתת'י זצ"ל ובחברתו

נשארתי כמה שבועות בגור, באחד הימים ניגש אלי בחור אחד עם פנים זוהרות אשר הי' מוכר לי ולא יכולתי להזכר מי הוא והוא כמעט צעק עלי מרקוס! אתה לא מכיר אותי ודיבר אלי גרמנית רק אז הבחנתי בו שזה הוא הר' מתתיהו געלמאן זצוק"ל ראש חבורת הבחורי גור מקראקאו תצ"ו ובן עירי מווינה תצ"ו אשיות שנשארה דמות פלאי ונכתבו מאמרים וספרים עליו בשם אלה שלא נכנעו וכו' מאת הר' משה פרגר ז"ל ועוד. זכרתי אותו עוד מעיר מולדתי ווינה תצ"ו אבל להודות על האמת מתוך הילדות שהיתה בי וגם בהתנהגותו אז. לא התרשמתי ממנו כיאות להתרשם מבחור מופלג זה. אבל כעת ששמעתי עליו כל כך הרבה ניתוסף בי הרגש של אהבה ויראת הכבוד ממנו. הוא נגש ישר לענין. שאל אותי על מצבי וספרתי לו בקצרה והוא מיד אמר אלי מרדכי! אתה בא אתנו לקראקא הרי בעבר היינו אנחנו בני העיר ווינה תצ"ו וכעת נהי' בני העיר קרקאו. הסכמתי לזאת לא רק מפני שלפי האמת לא היתה לי ברירה ודרך אחרת, אלא הרגשתי בכל לבי שכעת מצאתי את אשר הי' חסר לי עד אז. דהיינו את מי שלא רק ילמד אותי תורה אלא גם שידריך אותי גם באישיותו וגם בחכמתו בדרכי החיים שנחוצים לי במצבי הקשה. נסעתי ביחד עם "הקרוקעבער חברה וראשם.

בעיר קרקאוי תצ"ו

כשהגענו לעיר קרקאו תצ"ו נודע לי שהכסף שנשלח לי מהוריי ז"ל מהעיר ווינה תצ"ו מגיעים לכ"ק האדמו"ר הר"ר משה מבויאן זצוק"ל איש קדוש. הוא אחד הגדולים ומפורסמים שבדור. והי' גם הנשיא של ישיבת חכמי לובלין בתקופה ההיא וזה גרם לי את הזכות לבקר ולקבל פניו של האדמו"ר מבויאן

זצוק"ל כמעט כל שבוע. בעזרת ידידי החרשים סידרתי קצת את הענינים האישיים. שכרתי חדר ללינה יחד עם עוד בחור מווינה מחסידי טשורטקוב בשם דוד שכטר שליט"א הגר כעת בארצה"ב בעיירה מונסי שליד ניו יארק שפגשתי אותו הרבה פעמים שם. מלבד היותי רוב הימים לרבות הרבה לילות בשטיבעל ברחוב דיטלסגאס 67 שהי' שייך ליהודי חסיד גור ועשיר ונשאו פנים בשם הר' אברהם ליפא קליין זצ"ל שבניו היה בחברה של הבחורים ושמעתי שאחד מהם גר בארץ בעלגיא בעיר אנטווערפן תצ"ו. סידרו לי גם על כמה שעות ביום ללמוד במקום תורה תחת הנהלתו של הרב צבי אייזנשטאט זצ"ל חתנו של הרב קורניצר זצ"ל רבו של העיר קרקאו תצ"ו שם למדתי יחד עם הבחורים האחים זילברברג שליט"א מהעיר ליזנסק חסידי מרקשוב אשר הי' בנו של תלמידו הגדול והממשיך של בעל צדקת הצדיק הר' צדוק הכהן מלובלין, והם האחים זילברברג שליט"א בס"ד חיים אתנו כולם תלמידי חכמים מופלגים כך שאפשר לומר שזכיתי אז עוד פעם לשלווה מצד אחד. וגם ראיתי איך שבתקופה מלפני מלחמת העולם השניה שהי' עוד קצת שקט בעולם אמנם דממה לפני הסערה, בכל זאת החברה של בחורי חסידי גור קבלו על עצמם מרצונם להיות חיי תורה וחסידות מתוך מסירות נפש ממש הם עסקו גם בהחזקת הקומנדאנט הר' מתתיהו זצ"ל שיוכל להיות ולהתקיים בכבוד כיאות למנהיג ומדריך בחסד עליון כמותו. אבל עוד פעם העובדה הבא תוכיח כי השלווה הממושכחת לא היתה מנת חלקי וגורלי ובא דבר שנראה דבר קטן אבל זה וגם חכמתי ופיקחותו של ראש החברה הר' מתתיהו געלמאן זצ"ל הוא אשר הביא בהשתלשלות לזאת שהנני זוכה כעת להיות מן העוד ינובון בשיבה אמן יתן הי"ת גם הלאה אטו"ח.

אחר כמה חדשים היותי במחיצת בחורי ובחירי חסידי גור בקראקאו תצ"ו בא בבוקר בהיר אחד בחור בשם הר' פנחס

אורנבך זצ"ל והביא מודעה של עתון מקומי שבו מבקשים איש בשם מרקוס שמחה בגיל 67 מטעם הממשלה האנגלית ובמשרד הפלסטנאי בעיר הבירה ווארשו תצ"ו מונח תעודת לרשות כניסה לארץ ישראל. והיות שהבחור הזה שמע לפעמים שבוינה קראו אותי מרקוס הוא חושב שזה בשבילי רק בגיל במקום 17 שנה יש טעות דפוס וכתוב 67 שנה. אבל כל הדבר לא מצא כל כך חן בעיני כי לא רציתי בתמימותי לעזוב ולהפרד מהחברה. בכל זאת החלטתי להתייעץ לפני שאשאל את הרבי זצוק"ל כפי שהיה נהוג אז שקודם שאלו אנשים חשובים ואח"כ נכנסים לרבי זצוק"ל וגם על זאת התייעצתי קודם עם ראש החברה והוא אמר לי דבר אשר בזאת הוא גרם את הצלתי מצפוני הרשעים ימ"ש, הוא אמר לי במלים האלה "מרדכי! זה שאתה תחליט להשאיר כאן ולא לנסוע לארץ ישראל. קשור עם מסירות נפש ואין רשאים ללמד את אחרים למסור את נפשם באם יש דרך אחרת. לכן הוא יעץ לי לנסוע לעיר הבירה ווארשאו תצ"ו ולהשאיר שם עד שיתברר באם הכוונה במודעה עלי.

עם הרה"צ ר' א. מ. אלתר הי"ד ולבל"ח כ"ק אדמו"ר שליט"א

נסעתי קודם לגור תצ"ו ושם ספרתי להרה"צ הר' איטשע מאיר זצ"ל חתנו של האדמו"ר זצוק"ל את הכל וזה שיש לי ספק באם לנסוע לארצה"ק הוא אמר לי שבנסיעה האחרונה של האדמו"ר זצוק"ל לארצה"ק לפני שעזב ניגש אליו אחד מהאברכים ושאל מה יהי' אתנו כעת. אז האדמו"ר זצוק"ל ענה לו "הרי יש לך כאן את הכותל" ספרתי את הכל גם לכ"ק האדמו"ר שליט"א והוא אמר לי אל תירא. תיסע. הרי שמה גם ישנם בחורים חסידיים עם פאות. מתוך עידודם החלטתי לנסוע

לוורשאו להשתדל ולהכין את נסיעתי פגשתי שם עוד פעם את הבחור ראש החברה של הבחורים מבית המדרש הנקרא אייונגאס, 57, שבעל החדושי הרי"ם זצוק"ל בנה בווארשאו תצ"ו הר' פינטשע קמינער זצ"ל שהזכרתי מקודם הוא שאל אותי על מצבי וספרתי לו הכל ומיד הוא ביקש אותי לבוא ביחד עם החברה שלו לווארשוי תצ"ו. הרגשתי שהוא ידיד נאמן ומסור. לכן גם הסכמתי בכל לבי. בבואי לעיר הבירה ווארשאו תצ"ו לקח אותי אחד הבחורים לביתו. כשהגענו לדלת שמעתי צעקות של האמא שלו עליו. חשבתי שזה בגלל שהוא הביא אותי, לכן בקשתי אותו שיביא אותי לבית המדרש כי קבלתי את זאת כסימן שעלי לא להתאכסן בבתיים זרים ולקיים אשרי יושבי ביתך, וישנתי ולמדתי ואכלתי בבית המדרש קרוב לחצי שנה עד הנסיעה לארצה"ק.

עם האריות של בחורי גור בווארשאו

מלבד ראש החברה היו שם בחורים גדולי רוח ועדיני הנפש וקשה לפרט את כולם אזכיר רק כמה מהם.

(א) ראשית כל נכדו של כ"ק אדמו"ר זצוק"ל בנו של כ"ק אדמו"ר זצוק"ל בעל בית ישראל שמו הי' הר' לייבל זצ"ל בחור אשר ראו עליו שהשתדל לחיות מתוך פשטות וצניעות בלי שהרגישו עליו שהוא נצר מגזע תרשישים. ובזה גדלותו לפי דעתי. [להלן אזכיר דבר בקשר עם אביו זצוק"ל עליו בעת היותי אח"כ בירושלים].

(ב) הר' חנן קמינער זצ"ל אחיו של ראש החברה גם בחור עדין וצנוע מחונן בקול ובכח יצירה של עולם הנגינה בחסד עליון. הוא אשר בזמנו חיבר כמעט את כל נגונים של גור על כל השנה וגם נגוני ריקוד וכדומה. מספרים שפעם קרא אותו הרבי זצוק"ל (בעל האמרי אמת) לקודש פנימה וביקש ממנו לשיר לפניו ניגון

של בעל התניא זצוק"ל דבר שמראה עד היכן הגיע חשיבתו של הבחור הזה ובח נגינתו.

ג) שני הבחורים שהי' מבוגרים יותר מכולם כי הם השתדלו להפטר מסכנה הרוחנית של הצבא הפולני שמם הר' פישל גולדברג זצ"ל והר' אהרן שפילמאן זצ"ל עדיני הנפש וגדולי רוח שהשפיעו באישיותם ובחכמתם בתורה ובדרכי החיים על כל הבית המדרש שלמדו בו בקביעות. מחוץ לחברה המאורגנת ובה קרוב למאה בחורים כי באו לשם צעירים גם מכל קצוות העיר לקבל השפעה והדרכה. אחד מהם אני זוכר ושמו מרדכי יוסף והוא בס"ד חי אתנו היום ונפגשתי אתו רבות גם שם וגם בארצה"ק וגם בעיר גייטסהיייד תצ"ו ובעיר הבירה לונדון תצ"ו באנגלאנד ושמו הולך לפניו הוא הרה"ג והת' הר' מרדכי יוסף קמיונקא שליט"א שבס"ד עוד נזכיר אותו אח"כ. שם בבית המדרש הזה הייתי וחייתי זמן לא רב אבל אצלי זה היתה אחת התקופות החשובות ביותר בחיים שלי לפני שעזבתי את ארץ פולין אשר דמי אחינו צועקים אלינו מהאדמה אשר עד קץ הימין לא תוכל לכסות את דמם של ששת מליוני אחינו. ד' ינקום את דמם. ראש החברה לפני כל. הוא קיבל אותי כחבר שווה חובות וזכויות. ומפני שנתעקשתי לא לעזוב את בית המדרש הם באו לפי תור כל בוקר וערב כמה בחורים בכדי להנעים לי את הלמוד ואת החיים ובאותו הזמן באו כמעט כל הבחורים יותר מוקדם מרגיל, במקום בשעה 5. דהיינו בשעה 4. אשר הוכרז מטעם הרבי זצוק"ל כזמן השכמה של כמעט כל חסידי גור בארץ פולין. כמעט כל בוקר. כשבאו הבחורים בכדי לחזק ולהתחזק עשינו על כמה רגעים ריקוד נלהב. ולפעמים שרתי לפניהם שירים באידיש אשר לפעמים עוררו אותם עד דמעות בין השירים שחלק מהם חברתי וחלק שמעתי אני זוכר שניהם מהם אחד מתחיל במילים "אידעלעך וואזע שלאפט מען" "יהודים יהודים למה ישנים" וגם השיר שמתחיל במילים "מרה שחורה איז דאך נישט קיין

סחורה" "מרה שחורה ועצבות זה לא סחורה" ועוד כמה שירים אשר חלק מהם שרו בחברה בקראקו תצ"ו ובכל זאת השתדלתי להשיב להשי"ת ולבחורים חלק של כל תגמוליהם עלי, כך עברו כמה שבועות וכמעט ששכחתי למה ועל מה שבאתי לווארשאו. קבלתי מכתב מהוריי ז"ל על ידי אחיותיי מווינה תצ"ו בו הודיעו לי שהרשיון שקבלתי היתה מעשי ידי אמי ע"ה אשר נמצאת בלונדון הבירה תצ"ו וקבלה ישר מבית המלך גורו' שתילפען לסוכנות היהדות בלונדון לשלוח לי את מה שקראו אז צרטיפיקאט רשיון מחוץ לתור הרגיל והם גם נתנו לי את הברירה לנסוע או ללונדון או להולנד דבר אשר בכלל לא בא אז בחשבון אצלי כי בקושי הסכמתי לנסוע לארצה"ק.

יציאתי מעמק הבכה... ארץ פולין

כאמור נזכרתי מה חובתי לעשות בווארשאו תצ"ו ובמידת מה לא ידעת איך ואיפה להתחיל בלי כסף וידיעות לפעול ולעשות בענינים כאלה. התייעצתי עם ראש החברה והוא אמר לי שלדעתו הדבר הראשון עלי ללכת למשרד שפרסמו את המודעה ואחרי זה נראה מה לעשות. הלכתי למשרד נדמה לי הי' ברחוב הנקרא "ירוזלמסקי" גאסע" (השם של הרחוב הוא ע"ש עיה"ק ירושלים שהיתה מטרת נסיעתי). נכנסתי לשם וספרתי להם שאני הוא זה שהם מחפשים ויש טעות דפוס בגיל, אבל יותר מזה אין לי אפשרות להוכיח שזה אני. כי באתי לארץ פולין עם פספורט של חבר, וכעת ולצערי אין לי שום תעודות להוכיח מי אני, אם כי נתתי להם כמה פרטים אשר כמעט הוכיח להם שספורי הוא אמת אבל מבחינה מעשית הם לא ידעו איך לסדר ולפתור את הענין והמצב הקשה שאני נתון בו. וראה זה פלא אחד הפקידים שם בשם מר גייגער והפקיד הזה פנה אלי ואמר שהוא מוכן בלי שום תשלום לפעול בענין הזה רק בכדי להציל את הצרטיפקט מלהתבטל והוא גם מוכן לשכור ולשתף

עורכי דין על חשבוננו. רק בכדי להגיע למטרתינו [שנים אחרי זה פגשתי אותו בתל אביב על יד בית ההסתדרות ברח' אלנבי ויש להניח שבזכות מסירתו להציל נפש הוא ניצול במידה כנגד מידה] מר גייגר הנ"ל שכר מוניות הכל על חשבוננו ונסע עמי לכמה עורכי דין וכולם ענו ואמרו כי הם לא רואים שום דרך איך לסדר ענין קשה כזה, אדרבה הם טענו שבאם אגלה את האמת שאני נמצא בארץ הזאת באופן בלתי חוקי חבלי פספורט שלי אז הדבר הראשון שהמשטרה תעשה יהי' לאסריני וישלחו אותי למחנה רכוש של נתיני האויב כי אז ארץ פולין באופן רשמי היתה נגד גרמני' ואוסטריא. חזרתי לראש החברה והוא הזהיר אותי מלעשות פעולות לא מחושבות והלך אתי גם למזכיר קהילת ווארשאו תצ"ו אז, הר' הלל זיידמאן הי"ו החי עמנו כיום בניו יארק, שאני רוצה גם בזה להודות לו מקרב לבי על כל הטוב והחסד שעשה אז אתי, והוא שלח אותנו להרה"ח שבכהונה הרב יצחק מאיר לוין זצ"ל מראשי הקהילה ותנועות אגודת ישראל ונשיאה גם אחר כך בארץ ישראל. באתי לדירתו ושם פגשתי את בנו הר' פנחס יעקב זצ"ל אשר אז כבר בפגישה הראשונה נתקשרנו בידידות מאד מאד חזקה שנמשכה והתחזקה אח"כ בבואו עם המשפחה יחד עם הרבי זצוק"ל (בעל האמרי אמת) לארצה"ק, כפי שאזכיר בס"ד להלן. גם הוא זצ"ל ביחד עם אביו זצ"ל השתדלו בכל כחם ויכולתם על ידי קשרי הקהילה עם השלטונות והמשטרה וראשה שנקרא בפולנית כפי שנדמה "הסטרוטטא" הם גילו לפניו שיש צעיר שהוא במצב הזה מה הוא מייעץ לעשות, כפי שאני מניח וכפי הנהוג הם הבטיחו גם תשלום גדול בעד עצתו. התשובה היתה שהעונש ההכי קטן שאולי אפשר לפעול בעד חטא גדול כזה הוא לשבת לכל הפחות חודש אחד בבית האסורים וגם קנס כספי וגם שאקבל רק תעודת מסע לפעם אחת ועלי לצאת את ארץ פולין במשך החודש אחר יציאתי מבית האסורים לכל ידידי ומכריי הרבים שבס"ד קניתי

היתה זאת גזירה נוראה אבל היות ששמעתי שיש חסד שבגבורה דהיינו שיש חברת תומכי אסורים בווארשאו תצ"ו והם הודיעו לנו שהם ידאגו שיהי' לו אוכל כשר וטעים וגם אמרו שלפי ידיעתם עומד בעוד יום יומיים לצאת מבית אסורים איש תלמיד חכם וחשוב שישב בגלל "החטא" ששחט כי היתה אז גזירה על השחיטה הכשירה והם ישתדלו שאני אקבל את החדר לאסירים חשובים שהשוחרט ישב בו. כששמעתי כל זאת הלכתי עוד פעם לביתו של ידיד נפשי החדש הר' פנחס יעקב לוינ' זצ"ל הוא קיבל אותי בחביבות כזאת שקשה לתאר עד כדי כך שהוא הכין בשבילי שק מלא עם תפוחי זהב אשר בזמן ההוא הי' מאד יקרים והשתמשו בהם בעיקר רק לחולים, וגם הבילה עם ספרים הכל להמתיק את ישיבתי בבית האסורים. כך שכמעט שמחתי בלבבי כי הייתי מאד חלש בגופי כי ישנתי יותר מחצי שנה על ספסל קשה בבית המדרש ולפי הרגשתי תהיה הישיבה בבית האסירים כמו בית הבראה ופנסיון מבחינה גופנית.

אבל מה עשה הקב"ה באותו הרגע שחשבתי כל זאת קראו מהקהילה שבהשתדלותו של הרה"ח הר' י.מ. לוינ' זצ"ל פיטרו אותי לגמרי מהעונש על מנת שאני אעזוב במשך שבועיים את ארץ פולין, כמובן ששנינו שמחנו על הידיעה אבל ידידי אמר לי שקצת הוא עצוב על זה שאני עוזב כל כך מהר. חזרתי לבית המדרש וספרתי הכל לראש החברה ולשאר ידידי וכולם שמחו מאד והכינו סעודת הודאה בשבילי ואמרו אם היוצא מבית האסירים צריך להודות על אחת כמה וכמה מי שניצל מלהכנס בו. מלבד זאת הבחורים דאגו שלא אסע בלי בגדים הגונים וגם התפילין שלי לא הי' כל כך טובים הם הזמינו בדחיפות זוג תפילין מהחרים מאחד הסופרים המפורסמים מהעיר ווענגרוב תצ"ו ועוד דברים. במיוחד השתדל בתור אחד בשם הר' ישראל משה זצ"ל השי"ת יזכרנו את החסד חינו שעשה אתי יחד עם כל הבחורים האחרים שם. כמה מהבחורים אמרו לי שהם מקנאים

בי והלואי שגם הם יוכלו לנסוע יחד אתי. הבנתי והרגשתי מאד את צער הפרידה, וכשהגיע יום הפרידה נסעו כמעט כל הבחורים מהבית המדרש ללוות אותי ואמרתי להם שזאת היא לוויה לארץ החיים ולא ח"ו לבית החיים הם לקחו כמה בקבוקים קטנים של יי"ש שקראו שם בשם "סדקעס" ובשעת שהרכבת עמדה לצאת עשינו ריקוד גדול וחזק והמשטרה שמרה שם כי חשבו כפי שאמרו שאיזה "רבין" [כךקראו לרב או רבין] יוצא. את רגשותיי מאד קשה לתאר אבל איננו חושב שפעם בכל חיי היתה לי פרידה נרגשת כזאת מכל כך הרבה ידידים נאמנים יחד.

בדרך לארצה"ק

במשך הנסיעה סיבבה אותי ההרגשה שסוף סוף הנה אני נוסע לארץ הקודש ועוד בגבולות שעברו בהם שמענו קול של יריות ופצצות ובאוויר כבר הרגישו ריחו של מלחמה, אמנם לא שיערנו שתהי' מלחמה גדולה וחזקה כפי שהי' אחר כך, ובודאי שלא חששו למלחמת השמדה לעם היהודי על ידי העמלק הגרמני ימח שמו וזכרו. באני' לארצה"ק פגשתי משפחת גולדמאן שצאצאיהם גרים כעת בארצה"ק. אחד מותיקי תלמידי ישיבת חכמי לובלין ורעי' וידידי מרביץ תורה הוא הרה"ח הר' מנחם מנדל ווייץ וצ"ל הי' חתנם והוא חותנו של הרה"צ הרב יעקב ארי' שליט"א בנו של מרן כ"ק האדמו"ר שליט"א ועוד משפחות חשובות יצאו מהם, וגם נסעתי באני' הזאת יחד עם הרה"ח הר' שלום וואקס שליט"א שגם ממנו יצאו משפחות חשובות בארצה"ק. גם אחד מגאוני וראשי הישיבה מפתח תקוה שאינני זוכר את שמו נסע אתנו והשפיע הרבה על חלק מנוסעי האני', הגענו למה שנקרא אז החוף יפו. הספינה הטילה עוגן רחוק משפת הים. ובאו עם אניות קטנות לקבל אותנו, אחד

מהעובדים הי' אברך עדין חסיד גור בשם הר' ליבוש ברלינר שליט"א הוא מאוד שמח אתנו והקיל מעלינו את טלטולי הדרך עד כה. הוא הדריך אותנו איך להגיע לחוף מבטחים.

בארץ הקודש

כשהגעתי לתל אביב הלכתי קודם כל לשטיבל כמעט הראשון שאח"כ הי' לבית החסידים המפורסם.

ברח' הקשון 33

אבל בעת שהגעתי לתל אביב זה הי' בהתחלה ברח' הרצל 72 בחדר גג שמקודם השתמשו בו המשפחות לכבס כביסה, אבל חסידי גור השתמשו בו לכבס נפשות... בקושי הי' אז מנין אבל בהתלהבותם הפכו חסידי גור את החדרון הקטן הזה לאחד מהכי גדולים ומפורסמים של בתי החסידים של גור בזמן ההיא.

בחדר הכביסה בגג הבית החסידים

בתמימותי חשבתי שצריך ואפשר ליסד שם חברה של בחורים ונשארתי ללון בשטיבל שבחדר כביסה מתוך נסיון למשוך כמה בחורים חשובים מחסידי גור ובאמת מזמן לזמן הצלחנו להפגש שם כמה בחורים ביניהם הרה"ח הר' מנדל ווייץ זצ"ל הרב יצחק מאיר שליט"א ראש עיריית בני ברק לשעבר ועוד תפקידים חשובים בעל מחבר של ספר הזכרון "על חומותיך בני-ברק" ועוד בחורים מבחורי חסידי גור תלמידי חכמים ומרביצי תורה אשר הרבה מהם חיים אתנו היום וקשה לפרטם כי בס"ד רבים הם כ"י.

בישיבת שפת אמת

אחר זמן מה פרצה מלחמת העולם השנייה במספר אבל הראשונה באכזריותה ובמספר הרוגיה ובהשמדת אחינו בני ישראל שעמדו בצרה ובשביה ובהשמדה. אז עברתי לירושלים ונכנסתי לישיבת שפת אמת בעת המשבר הגדול כי אזלו כל מקורות ועיקר הכנסותיה שהיו מיהדות פולין אשר בכל בתי החסידים של גור בכל רחבי ארץ פולין היתה תקנה שאחד הנדרים של כל עולה לתורה יהיו בשביל ישיבת שפת אמת. לכן מנהלי הישיבה סגרו כמעט את הישיבה רק הבחורים שעלו לפני המלחמה מארץ פולין אותם השאירו בישיבה והקציבו להם חצי לירה לשבוע והם בשלו והחזיקו את עצמם, ואני ביניהם. למדנו אז בהתמדה גדולה. ההנהלה היתה מאד אתנו דבר שגרם גם לרוח ההתמדה שהיתה אז בישיבה וגם האחדות והשלום שרר בינינו ממש כמו משפחה אחת. אבל בחוץ שיכל החרב וידיעות ובשורות איוב התחילו לבא. נקלט בזכרוני ההתעוררות שעורר יהודי וחסיד נאמן בשם הרה"ח ר' מרדכי אידל איינפלד זצ"ל שהרעיש את הציבור בנוגע להצלת האדמו"ר זצוק"ל (האמרי אמת) ומשפחתו שנשארו בגיא ההריגה ואמנם התארגנו בכמה ארצות יהודים בעלי השפעה ועסקו במפעל הצלה זה. עד שתוך זמן קצר זכינו בס"ד שמרן האדמו"ר זצוק"ל וחלק ממשפחתו הגיעו לארץ הקודש.

**עם כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל וחלק ממשפחתו
בארץ הקודש ומה שאמר אלי מרן כ"ק האדמו"ר
בית ישראל זצוק"ל על דבר רבי לויבל בנו
זצוק"ל**

זה זכינו שמרן האדמו"ר זצ"ל הגיע לארה"ק האיר קצת את השמים ואת הארץ שבכו על חורבן והשמדת חלק ניכר של

העם ישראל, בבואם שבורים ורצוצים. גם על הציבור הגדול שהשאירו אחריהם וגם חלק ניכר ממשפחתם שכבר היו מוכנים לעזוב וברגע אחרון הם נשארו בארץ הדמים ואני נזכר שניגש אלי בחצר ישיבת שפת אמת הרבי זצוק"ל (הבית ישראל) ואמר כך. מרדכי! הרי אתה בחור צעיר וטוב וחבירו של בני, נא תתפלל למען לייבל זצ"ל שלי.... ואחר כך שמעתי שממש כמעט בזמן וביום זה בנו הרי לייבל זצ"ל הצליח לצאת מגבולת ארץ פולין ולעבור לאטליי אבל שוטרי הגבול החזירו אותו בכח.

* החברה ראשונה של בחורי גור בארץ הקודש

בזמן החשכות הזאת נגשו אלי שני בחורים מהנבחרים ואחד מהם הרב בנימין אלטר שליט"א ואמרו כך היות שהרבי זצוק"ל ומשפחתו נמצאים אתנו לכן הגיע הזמן לארגן חברה חזקה בישיבה לחזק את רוחו השבור של חסידי גור במצב קשה זה. עניתי להם שקשה לי מאד להפסיק את שעורי ולמודי כי הי לי אז שני שיעורים כל אחד לשש שעות עם ידידי כאח לי הרי פנחס יעקב זצ"ל ואתו התייעצתי באם אקבל את התפקיד והאחריות הגדולה להיות קומנדאנט ראש החברה בזמן ובמצב קשה זה, הוא ענה לי שרוקא מפני שיש אחריות גדולה יש גם חוב קדוש לקבל את זאת והוא הבטיח שיעזור לי כך שלא אצטרך לאבד הרבה זמן ולבטל משני השיעורים שהיו לנו שש שעות בשעות הבוקר ושש שעות אחה"צ. בזמן קצר מאד יסדנו בס"ד חברה שמנתה בלי עין רע שלושים וחמשה בחורים כולנו התחלנו כל יום ללמוד בחברותות שולחן ערוך אורח חיים עם מגן אברהם בחבורות של שניים ושלושה בחורים מחמש בבוקר עד שבע ושלושים זמן תפילת שחרית. אחר תפילת שחרית וארוחת הבוקר למדנו בחבורות ספרי יראה או מוסר או מספרי המהר"ל, כל יום השתדלתי ללמוד עם חבורה אחרת כך שבמשך הזמן למדתי עם כל קבוצה כל כמה ימים, כל זאת

למדתי כתלמיד וחבר נאמן לראשי החברה שהי' לי בארץ פולין דהיינו להיות גם ראש החבורה ובאותו הזמן גם להיות חבר שווה בשווה ובעת הצורך גם פחות וזעיר דמן חבריא וזה מוסיף רק ומגביר את אהבת והערכת החברים אחד לשני כפי שבס"ד הי' אז.

אחר תקופה של כחצי שנה הרגשתי כי התנאי קודם למעשה לא התקיים והופרעתי הרבה מלימודיי לכן עשיתי [דבר אשר חשבנו הי' טעות מצדי], כנסתי את החברה והסברתי להם שאני מוסר את ראשית החבורה לידידי ורעי כאח הר"ר פנחס יעקב וצ"ל לזין והוא אמנם מתוך היסוסים קיבל על עצמו ונכנס לתפקיד הזה בהתלהבות רבה בדרכו בקודש בכל דבר שעשה. שמחתי מאד על זאת. השתדלתי בכל האפשר להיות נושא בעול עם חברי ולזמן מה הכל בא על מקומו בשלום, אבל מתוך טובת לבו הוא קבל כמעט את כל תלמידי הישיבה חוץ מבחור אחד אשר לצערינו עזב את דרך היהדות ושמעתי שהוא סיפר למכיריו שהוא עשה זאת מתוך מרירות על זאת שנשאר היחיד מחוץ לחברה אבל מלבד זאת הכל נמשך כמקדם.

הפטירה של הב' ר' פנחס יעקב לזוין זצוק"ל

כרעם ביום בהיר וכשמש הבא בצהרים בא עלי ועל כולנו ובמידת מה על הכלל ישראל הדבר כי נפל שר צעיר בישראל בדמי ימיו בחור בגיל של כעשרים שנה והוא ידיד נפשי וידיד ד' וידיד ישראל, הב' הצדיק כמה"ר פנחס יעקב לזין וצ"ל אשר נפטר ממש פתאום, כמה ימים לפני פטירתו נסעתי לתל אביב לדבר מאד נחוץ וכשנפרדתי ממנו הוא סבל קצת מכאבים בבטן והוא רק נשכב על הספה ולא הי' מורגש שום דבר חמור ובכל זאת חשתי קצת לנסוע אבל הוא אמר לי באם נחוץ לך לנסוע תסע דומני שהוא אמר לי. רק שליחי מצוה אינם נוזקים. ובודאי

שאינם מזיקים. בגלל ההלצה הזאת הססתי עוד יותר מלנסוע. אף על פי כן החלטתי להפרד ממנו מאחר שהענין בתל אביב הי' מאד דחוף. הוא החזיק את ידי כמעט חצי שעה. ואחר כמה ימים שהייתי בתל אביב. הגיע אלי אחד הבחורים עם הידיעה הנוראה שידידי זצ"ל נפטר. והוא מונח בחדר הנפטרים בבית חולים שערי צדק במחנה יהודה בירושלים. שכרתי מיד מכונית ונסעתי לירושלים, כשהגעתי לחצר בית החולים על יד הארון. נפלתי שם על הארץ וכמעט שהתעלפתי. והמשפחה אחר כך ספרו שעד אז לא ראו אפילו אח ממש כ"כ מתאבל על אחיו. ועלי להודות כי היינו דבוק מאח להבדיל לחיים. באיזה שהוא אופן בזה גם נגרם שלא רק נתפרדנו שנינו אחד מאחיו. אלא שזה הביא גם שנתפרדה החבורה החברה הראשונה של בחורי גור בארצה"ק בדומה לחברות בחורי גור בארץ פולין. עד כפי שאספר להלן נוצרו ונתיסדו חבורות חבורות עם רבוי הנפשות בין חסידי גור כן ירבו אמן.

ההספר של כ"ק אדמו"ר זצוק"ל

הביאו את ארונו לבית המדרש של ישיבת שפת אמת ושם נשא סבו כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל (בעל האמרי אמת) דברי הספר שלא שמעו ממנו לפני זה על אחרים כגון על בנו ההחז"צ הר' איטשע זצוק"ל או על הרבנית ע"ה וכד' עד כמה שאני זוכר אמר כך "רוכב בערבות שש ושמח בבוא אליו נפש נקי וצדיק. והוסיף שלא כדרכו מילים כמו "ער איז געווען אבגעהיטן" "הוא היה נקי ושמר את עצמו ער האט געטוען מיט אנדערע הוא השפיע על אחרים ועוד מילים שאיננו זוכר מתוך התרגשותי אז. כי בלי גוזמא זה הי' לי גם אבל יחיד.

הישיבה בכפר חסידים

זמן מה אחרי זה התחילה בארץ ישראל המסחר והמקצוע של היהלומים (דיאמאנטען) מפני שסוחרים מבלגיה וארצה"ב באו ויסדו בתי חרושת ליהלומים וחפשו עובדים מוכשרים. ומצאו זאת יותר אצל בני הישיבות. השכר הגבוה משך הרבה הורים עניים. להוציא את בניהם מהישיבות כמו שאמרו חז"ל במסכת גיטין ויתנו את הילד בזונה שפוי שעשה זאת בגלל המחסור במזונות והמכה הזאת שלא כתובה בתורה (בדרך צחות שגרם שלא ילמדו תורה) הגיע גם למחננו אנו חלק גדול מהמשפחות החשובות שלחו. או עמדו לשלוח את בניהם. למה שאז קראתי בהלצה. למולך היהלומי. והרגשתי איזה שהוא אחריות לעזור ולפעול משהוא כדי שתעצר המגיפה הזאת. והשי"ת הקרא לפני דבר. שאז חשבתי בכל ההתלהבות של בחור צעיר שזה ממש הישועה במצב הקשה הזה. פגשתי בעיר חיפה יהודי גדול וחשוב ראש ישיבה בשם הרב רובמאן זצ"ל, איננו יודע למה. אבל מצאתי חן בעיניו. והוא סיפר לי שהוא מנסה להתחיל סניף לישיבתו בכפר חסידים ליד חיפה. אבל אין לו מספיק תלמידים. והיות שבשיחה אתו הזכרתי לו את דאגתי לחברים שלי. והסברתי לו שאחד הסיבות שקשה לבחור לעמוד נגד הלחץ זה מפני שיש סכנה שכמה מההורים יעשה דבר אשר חז"ל מספרים על הורקנוס שעשה לר' אליעזר בנו. בגלל "חטאו" שברח ללמוד תורה. אמנם הסיבה היתה אחרת. אבל הספור בעצמו. הוא דומה. שאביו לחץ את בנו להביא אותו לעולם הזה. לכן הרב הנ"ל הציע לי לבוא אתו לכפר חסידים. והוא יראה לי את המקום, הוא מוכן למסור לגמרי לידי את המקום לכל אשר אחליט לעשות ישנם שם רק שלושה בחורים שבאים אני מסכים הם ישארו ואם אני חושב שהם לא מתאימים למטרתי אז הוא ימצא את הדרך להעביר אותם לישיבה אחרת. הסכמתי בכל לבי ואנחנו יחד בקרנו בכפר חסידים. היהודים שם

ביחוד הקשישים שבהם. קבלו אותי בהתלהבות רבה. והתחננו ובקשו שאני איסד שם ישיבה חסידית. כרצון ראשוני המיסדים שהי' חסידי קוונץ. הם אמרו לי. שהם יחזיקו את הבחורים עם כל צורכיהם גם אש"ל ובגדים והכל שידרשו, רק שיבואו. התרשמתי עמוקות מהיהודים הללו. והבטחתי להם להשתדל לשלוח את חבריי. אבל אמרתי להם בפירוש שאני באופן פרטי. אינני מוכן לעזוב לחלוטין את הישיבה הקבוע שלי ישיבת שפת אמת. ואשתדל באם אצליח להשפיע על חבריי או אנהל את הענינים משם. מירושלים, אחר שהזרתי לירושלים כנסתי חלק מהחברים שלי. ביחוד אותם אשר הם תחת הלחץ ללכת לעבוד או אלה אשר כבר עבדו. עשיתי פגישה סודית בבית המדרש בבתי ארנשטיין בירושלים. כמובן בקשתי לשמור את הענין בסוד גמור. אמרתי שבאם הם מוכנים. אשלח אותם לכ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל (בעל האמרי אמת) לברכת הפרידה. והם ישאירו מכתבי פרידה והסברה להוריהם למא ועל מה זה. הם כולם כאיש אחד ובלב אחד הסכימו, לא אזכיר שמות וגם לא את המספר מסיבות מובנות. אחר כמה ימים של הכנה סודית. הם נכנסו לקודש פנימה עם פיתקה שבה הי' כתוב הכל וכ"ק מרן האדמו"ר זצוק"ל בירך אותם ואיחל להם הצלחה.

התלמידים בדרך לכפר חסידים

הם עזבו את ירושלים וכמה מהם הצטרפו אליהם בדרך מתל אביב ומחיפה. הם הגיעו בשלום. והתחילו לעשות להפכו למקום תורה. ביום השני כבר קבלתי מהם מכתב דחוף בו כתבו בהתלהבות רבה איך שקבלו אותם אנשי המקום אחד מהם הי' חסיד קשיש בשם ר' משה יהודה זצ"ל ורב המקום הרה"ג הרב קרול זצ"ל אביו של הרב שלמה נח קרול שליט"א שאספר עליו להלן, והם כתבו לי בדיוק עם כל האש והתלהבות נעורים את כל פרטי סדר היום שלהם. מתי שקמים והולכים למקוה וללמוד

ולתפילה לארוחת הבוקר הכל לפי תכנית מפורט כמעט על כל רגע. אחרי זה ששמעו תלמידים שיסדתי ישיבה. הרבה מהם התכוונו לנסוע לשם. ראשי הישיבות של שפת אמת ומה שהי' נקרא אז הסניף בתל אביב הראו דאגה על קיום הישיבות וגם לפי ששמעתי הם נכנסו לרבי צוק"ל למסור לו את. ועל מה הם חששו, מיד כשנודע לי על הדבר שלחתי הודעה שהישיבה הזאת נוצרה אך ורק למען התלמידים האלה. אשר מתוך לחץ עזבו את הישיבה או עומדים לעזוב. ובקשתי מכולם להשאר בשלום ובשלווה כל אחד בישיבה שלו. בס"ד זה הואיל ופעל ואף תלמיד מהם לא עזב את ישיבתו, אביו של אחד התלמידים הקים רעש וסערה ולפי הרגשתי האנושית מוצדקת מאד. והוא נכנס לרבי צוק"ל שאמנם הוא מתחרט שלקח את בנו לעבודה. אבל הוא עומד בכל תוקף על זה שיחזור לביתו. אני נקראתי על ידי המשב"ק הרה"ג ר' שמאי גינזבורג שליט"א לרבי שלא בזמן הרגיל. נכנסתי מיד והרבי צוק"ל אמר לי כדברים האלה "בנימה של הצטדקות קצת" איך האב נישט געוואוסט אז דער טאטע איז נישט מסכים שרייב עהם ער זאל צוריק קומען? "אני לא ידעתי שאביו לא מסכים תכתוב לו שיחזור. כיבוד אב איז פאר אלעמען כיבוד אב זה לפני כל דבר אחר.

התלמידים חוזרים מכפר חסידים

מיד בצאתי מהרבי צוק"ל תפסתי את אוטובוס הראשון ונסעתי לכפר חסידים והחזרתי את התלמיד הזה אשר הוא אגב היום אחד מחשובי וראשי הציבור מחסידי גור אשר לפי ששמעתי כי החזון איש צוק"ל המליץ מאד עליו בקשר לאיזה תפקיד חשוב. אבל זה גם שבר וצינן את התלהבותם של שאר התלמידים. וגם כנראה שכל מה שקרה השפיע על הציבור והלחץ של ההורים נחלש. כך שהתלמידים חזרו אחד אחד

לישיבה. אבל בע"ה אף אחד מהם לא חזר לעבודה והם גדלו ליהודים בעל חשיבות גדולה בצבור בכלל ובין חסידי גור בפרט וצאצאיהם וצאצאי צאצאיהם הם חשובים בתורה ובחסידות. כך שחושבני שהמאמצים והקושיים שעברתי שאת פרטי פרטיהם יקחו אריכות מדאי. אבל לפי התוצאות הכל הי' כדאי, בס"ד. בערך באותו הזמן התחילו להגיע לחופי ארץ הקודש חלק קטן משארית ישראל ופליטי החרב גם מצבור חסידי גור מארץ פולין וביניהם מחשובי הקהל כמו הר"צ הר' גודל אייזנר זצ"ל מגדולי וגאוני המחנכים והמשפיעים בדורנו. וגם מי שהי' אז עוד בחור צעיר אבל גדול בתורה ויראה וחסידות הוא הרהגה"ח הר' זעליג שטיצברג זצ"ל והם אשר אחר כך עם הרבה אברכים אחרים עמדו על יד וליד "הקדוש ישראל כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל (בעל הבית ישראל) אשר פירותיהם ופירות פירותיהם נפוצים ומפיצים תורה מתוך קדושה וטהרה בארצה"ק ובכל חלקי התבל באנגלי' ובארצה"ב [מפני שלפי הרגשתי נתקיים בדורנו בתקופתו ועל ידי כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל (הבעל בית ישראל) זה שמרמוזו אולי במה שנאמר יפוצו מעיינותיך חוצה ולא נאמר מימין חוצה, כי הוא העמיד לא רק מושפעים אלא גם משפיעים דהיינו מעיינות שהעמידו מעיינות אחרים וכן הלאה, כנאמר בצוואתו של בעל החתם סופר זצוק"ל שהתפלל שלא יבוש המעיין... דבר אשר גם מרמוז בתנא דבי אליהו רבה פרק ח' במעשה של אלקנה שהביא במעשיו השפעה על כל עם ישראל, עיין שם].

היות שלא הספקתי לקבל רשות מידידים רבים להזכיר שמותם ואולי עוד אוכל לעשות זאת לפני שיודפס הספר הזה, לכן אני מזכיר רק את אלה שהנני שכמעט שברור לי שמסכימים כי הרי זה נכתב לטובת דורות הבאים.

תוצאות חיים מכפר חסידים

וכפי שאמרו חז"ל שדברי חכמים גם על תנאי הם בין כך ובין כך מתקיימים כך גם בעניינינו היה כך. אף שכ"ק אדמו"ר זצוק"ל אמר לי להחזיר את הבחור כפי שהזכרתי. והוא וגם חבריו עזבו את ישיבתי בכפר חסידים אבל מהשי"ת יצא הדבר שביעוד מהשם טוב שהי' לישיבה יצא לשם קבוצה אחרת של בחורים מצוינים ה"ה:

- א] הרהגה"צ מיקירי קרתא דירושלים ר' נטע ציינווירט זצוק"ל ולבל"ח אחיו הרה"ג ר' יוסף שליט"א.
- ב] הרב הגאון ר' שלמה מלץ שליט"א כעת הרב המקומי ברעננה תצ"ו.
- ג] הרה"ג ר' שלמה מילר שליט"א ראש המוהלים בעיר פתח תקוה.
- ד] הרב ישראל דיקר שליט"א מנהל בישיבה ת"א.
- ה] הרב שמואל גלברט שליט"א מח"ס על פירש"י וחומש.
- ו] הרה"ח ר' נח פראס זצ"ל חותנו של הר"ר ראובן ארינבך זצ"ל ראש העיר ב"ב - לשעבר.
- ז] ובראשם ידיד נפשי הזוכה ומזכה הרבים כאחד מעמודי החסד בדורינו ה"ה הרב החסיד וותיק מוה"ר ירחמיאל קאמפינסקי שליט"א אשר העמיד דורות של תלמידי חכמים במיוחד בנו הרה"ג והחסיד הר' דוד קמפינסקי שליט"א מחשובי חסידי גור בארצה"ב.

והם החזיקו את עצמם כמו תלמידי בגלל התכלית הגדול שלהם וגמרו כפי שספרו עשרה מסכתות במשך בערך שלש שנים והעידו על עצמם שבכל חייהם לא היתה להם תקופה כמו הזמנים שלמדו בישיבה עם הרהגה"צ הרב קרול זצוק"ל.

פטירת ולוית מרן כ"ק אדמו"ר האמרי אמת זצוק"ל

שבר אחר שבר. הזכרתי רק את פטירת הר"ר פנחס יעקב לוין זצ"ל שנספד בהספד של גדול דורנו והוא כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל (בעל האמרי אמת) וממש אחר זאת חשך עולמנו בפטירת מספידו והוא סבו ורבו ורבן של כל עם ישראל זכותו תגן עלינו ועל כל דורות זרע ישראל עבדיך אמן, אשר לא נספד כהלכה על אף כל ההספידים שנאמרו עליו מגדולי ישראל שבדור, אבל אף אחד לא הכיר אותו אפילו במקצת מן המקצת, את אחד ממנהיגי ומלכי ישראל בגלות ההכי קשה מיום היותו ישראל לעם. וכאן אני רוצה לספר עובדה קלה שהי' לי עם אחד מידידי משיבת שפת אמת שלא הי' חסיד גור. פגשתי אותו בתל אביב מיד אחר פטירת עטרת ראשנו והוא פנה אלי ואמר דברים שיצאו מלב מלא מרירות מרדכי! מה יהי' כעת... זכורני שעניתי לו כך. היו לעם ישראל זמנים ותקופות כמו האבות - משה רבינו - הזקנים - השופטים - הנביאים - המלכים - אנשי כנסת הגדולה - התנאים - האמוראים - רבנן סבוראי - הגאונים - הראשונים - האחרונים - הגר"א זצוק"ל - והבעל שם טוב זצוק"ל וכעת על תקופתנו נאמר שהיא בשוב ד' את שיבת ציון. והיא התקופה של היינו כחולמים... עשרות שנים אחרי זה פגשתי את ידידי זה בבני ברק והוא הזכיר לי זאת וקרא אותי רק בגלל זה אתה לא רק חבירי הנך רבי ומורי... והבנתי לרוחו כי כנראה שהוא קבל באותו הרגע חיזוק גדול והוא אומר לי שלפי דעתו כוונתי לאמת כי הכל שנעשה אחרי זה הי' ממש כמו חלום בחקיץ, כי אחר חורבן והשמדה בגוף ובנפש מי פילל ומי מילל שיהי' בכלל המשך. וזה שבלי עין רע אכשר דרא והננו כגן פורח בתורה וחסידות ומעשה חסד שקשה לזכור תקופה כגון זאת. כאמור מקודם שאחד יחיד ומיוחד שהחיה בעזרת הבורא עולם את

העצמות היבשות של דור שהי' רק כמעט לפני יאוש והחזיר את האבידה הגדולה והנוראה לעם ישראל זה הי' קדוש ישראל כ"ק מן אדמו"ר זצוק"ל (בעל הבית ישראל). כמובן ביחד עם ענקי הרוח וגאוני ארץ שעור אזכיר אותם להלן אבל גם הם יחד כולם הודו שהכל הי' בכוחו ובהשפעתו המיוחדת בדור יתום ובמצב של פקוח נפש ממש בגוף ובנפש.

ולפי שנאמר חייב אדם לדבר בלשון רבו הרי אזכיר כמה משפטים שהוא זצוק"ל אמר אלי בהזדמנויות שונות ותמיד התחיל במלים מרדכי דו ווייסט דאך! מרדכי הרי אתה יודע! מיר זענען נישט קיין מיסיאנערן" שאנחנו לא מסיונרים וגם אמר "ביי אונס פעלט הסברה - אצלנו חסידה הסברה. וגם אמר פעם אחרת באותו הלשון מרדכי דו ווייסט דאך יא גער נישט גער אבי אידישקייט. מרדכי הרי אתה יודע - כן. גור או לא גור העיקר הם יהדות. שפירשו הי' תורה ומצות מתוך קדושה וטהרה כדרכו בקודש. בשבילי זה הי' מספיק הדרכה. והגדרה לפלא גדול של רבוי השפעתו לאין שעור בתקופתנו לא רק על חסידי גור אלא גם על המוני יהודים חרדים ובעקיפין גם על חצי חרדים וגם על לא דתיים בכלל. ועל זה יש ראיות ודוגמות לאין מספר שאי אפשר לפרטם כי רבים הם.

היות שהשורות אלה מיוסדים בעיקר על נסיוני האשיים בחיים אני מרשה לי גם להזכיר את

פרק האיש מקדש

זה גם יתן תאור ומושג עד כמה זה הי' קשה על בחור צעיר שלא הי' לו על מי ועל מה להשען. רק ובעיקר על אבינו שבשמים ועל חבריו וידידיו. אחד מידידי הקרובים ביותר ומסורים ביותר שכן אזכיר את שמו למען עלוי נשמתו הגדולה והוא הרה"ג והח' הרב ר' משה שלמה כשר זצ"ל הוא הי' מורי

ורבי בלמוד ספרי המהר"ל מפרג זצוק"ל שמעטים ידעו כמותו לדרת לעומק ההבנה וההסברה בהם. הוא גם חיבר ספרי מחשבה בחסידות מתוך ליקוט נפלא בעומק הספרים שהוא ציטט מהם. ועוד עשרות ספרים ומאמרים. אבל אולי באופן אישי הוא ה' בפרק זה שעמדתי אז. ממש כמו אח ואולי יותר מזה הוא אשר עזר לי בחפוש ובמציאת שדוך הגון, הוא אשר עמד על ידי בכל ההכנות וההוצאות ההכי הכרחיות כגון בגדים ועוד. שכחתי להזכיר כאן שם של ידיד שגם זה יהי' לעלי נשמתו ושמו הרה"ח הר' צבי ריגל זצ"ל שגם בעת שהייתי בחדר הגג של השטיבעל בת"א ברח' הצל 72 אז הוא הגבר שהי' אז אולי האברך הראשון בארץ ישראל אשר קראו בארץ פולין "קעסט אינגערמאן" דהיינו חתן הסמוך לשלחן חמיו ממש כמשמעו אבל משל חמיו וגר בבית חמיו אחד מחסידי גור ההכי חשובים והוא הרה"ח הר' חנוך אירנשטיין זצ"ל שניהל בית ומשפחה למופת גם בתקופה ההוא אשר ענקי הרוח כמו מרן הרב הגה"צ החזן איש זצוק"ל באו לשמחתיו ובבר מצוה של בן זקוניו הרה"ח הר' מנחם אירנשטיין שליט"א אחיו של ראש עיריית בני ברק הרב ר' משה אירנשטיין שליט"א כפי שאני זוכר שבא. על אף שהוא יצא רק לעתים נדירות מביתו בבני ברק, אשר מראה עד כמה שהוא החשיב את חסידי גור בכלל וביתו של הרה"ח הר' חנוך אירנשטיין זצ"ל בפרט, ואז כשנשארתי יומם ולילה בחדר הגג הוא הרה"ח הר' צבי ריגל זצ"ל שגר באותו הבית נשא כל לילה ולילה ספה גדולה מדירתם בקומה הראשונה כמה קומות עד חדר הגג בכדי שאוכל לישון במטה ולא על הספסל אשר חשבתי לישון עליו ונתקיים בו אשרי משכיל שנאמר אולי לאו דוקא על עני אלא על כל מי שחסר לו כנאמר דל מינה... קשה לשכות דבר כזה. גם בזמן הזה לפני נשואי הוא השתתף עם ידידי הנ"ל בכל מיני השתדלות להכנת נשואי בכלל ובפרט, עד כדי כך שהם אחזו בדרכי רבם זצוק"ל

אשר שלח אותי כנוכר למעלה לעיר מרפא אטוואצק תצ"ו כך גם הם שראו שאני קצת חיוור החליטו לשלוח אותי לעיר המרפא צפת תצ"ו [למקום אבותיי] לשם הבראה ולא רק זה, אלא כדי שארגיש טוב. הם השכילו לעשות והחליטו שחבירי וידידי הרהצה"ג הר' משה שלמה כשר זצ"ל יסע אתי יחד, וכך הי'.

נסענו יחד וזה הי' לא רק לרפואת הגוף אלא גם מחיי שני נפשות בבחינת הטוב והמטיב, וקשה לתאר במלים עד כמה שזה השפיע עלי גם בגוף וגם בנפש וזכרני כשישבנו במסעדה שרתי מרוב שמחה נגון על הפזמון של ש"ק תפארת וגדולה... [אז ידידי זצ"ל מתוך בדיחות הדעת אמר שתפארת מרמז על יאגור"ט שאכלנו וגדולה על הגבינה]. כמובן שלמדנו ביחד וטיילנו בהרי צפת תצ"ו מתוך שיחה בבחינת מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי שהוא אנכי הפסוק שלי האות מ והאות י של שמי מרדכי [שנאמר בסדרים לומר אחר התפילה]. חזרתי לישיבת שפת אמת. וממש כבדיה חדשה נהייתי מוכן ומזומן ליום כפור הפרטי יום החופה [אשר אולי מרמז מלשון המחפה על בת אחותו כמוזכר במס' גיטין כך גם השי"ת מחפה רק על עונותנו אבל עלינו לשוב בתשובה ולא לסמוך רק על זה] אם כאמור, החברה כמעט שנפרדה אבל בס"ד כמעט כל הבחורים קיימנו בי זכרתי לך חסד נעורייך לכתך... והם ארגנו שלושה אטובוסים לנסוע רק לקבלת פנים בנוסח בחורי חסידי גור שלא נוהגים ללכת לחתונות. בכל זאת מלבד כמה אחדים אשר מסיבות שונות לא יכלו לנסוע נסעו כמעט כולם. וכל זה נשאר חרוט בזכרוני כי זה מראה על עדינות הנפש ומידת הכרת טובה של חבירי וידידי ואני זוכר להם לטוב.

החתונה התקיימה בביתו הפרטי של הרהצה"צ הר' דיסקין זצ"ל שכמה שנים אחרי זה כרבו של פרדס חנה אשר הי' דבוק כמעט בהתלהבות חסידית במין החזון איש זצוק"ל ומספרים

שפעם הוא רצה להתפטר מהרבנות וכששאל אותו החזן איש צוק"ל על הסיבה. הוא ענה שהוא לא יכול לראות ולסבול את חילולי השבת קודש שבעיר. על זה בא התשובה רק מה אתה רוצה למסור תפקידך לרב. אשר כן יכול לראות ולסבול את חילולי השבת בעירו? והוא כמובן נשאר על משמרתו והשפיע ופעל הרבה והשאיר דור ישרים יבורך [ועליו כמו על כל האישים הגדולים שהזכרתי אותם אבל מאהבת הקיצור שלי, ושל רוב הקוראים זכרונות אישיים אלה לא הספקתי, לכן נשאיר למשפחותיהם לתאר אותם בהרחבה ולזכינו עם תולדות ראש משפחתם. ואיתם הסליחה].

אחרי נשואי עם אחת מתלמידותיה של הצדקנית מרת שרה שנירר ע"ה זוג' ביילה שתחי' לאוי"ט מתוך בריאת הגוף והנפש אמן, מיסדת תנועת בית יעקב העולמית. סדרו ידידי וחבריי ובראשם ידידי הנזכר כבר הרה"ח הר' משה שלמה כשר זצ"ל סעודות שבע ברכות בכל יום פעמיים. בצהרים ובערב באחד מבתיהם. ובס"ד זכיתי פעם אחד בביקורו של קדוש ישראל מרן כ"ק אדמו"ר צוק"ל (בעל בית ישראל) וגם זכיתי פעם אחת בצהרים בהשתתפותו להבדיל לחיים ארוכים ובריאים עד קץ הימין של כ"ק אדמו"ר שליט"א. בסעודה שהיתה בביתו של ידיד נעוריי הרה"ח ר' מנדל בורזקובסקי. וכך התחילו חיי האברך שלי. וגם קיימתי בעצמי מה שנרמז בפסוק מה טובו אהלך יעקב. המרמז גם על אברך חסידי שהוא גר בשני אהלים. אחד ביתו. ואחד הבית ההחסידי שנקרא באידיש "שטיבעל".

בית החסידים לאברכים ברחוב הקישון 33

השם שטיבעל שהוא כנוי של חיבה על מה שנקרא באידיש שטיב בית. מפני המחסור בדירות שהתחיל אז בתל אביב

התחלת התקופה של דמי מפתח, ובגלל חוסר האמצעים שלי לא יכולתי לשלם זאת לכן הייתי מוכרח לשכור דירה בת חדר אחד עם מטבח משותף עם ידידי מווינה תצ"ו ומלובלין תצ"ו ומישיבת שפת אמת הרה"ג הר' יצחק הוכברגר שליט"א בשכונת עם בעיר חולון על יד תל אביב. ובשבתות הלכתי ברגל כמעט כל שבת כשעה וחצי להתפלל לבית החסידים ברח' הקישון 33. שם התפללו במשך הזמן עד כמעט מאתיים אברכים אזכיר את ראשיהם לשבטיהם והם הגבאי גבור חיל הרה"ח ר' איטשע צישינסקי זצ"ל והועד שהשתתף בהנהגת בית החסידים. שהי' לו רק חדר אחד לא גדול עם פרוזדור קטן וחצר לא גדולה, הם. הרה"ח הר' נחמן דוד מלבסקי זצ"ל תלמיד חכם עצום וצדיק תמים. והרה"ח הר' וואווע זילברשטיין זצ"ל ראש החברה ומנהיגם ומדריכם של רוב האברכים ואביהם של האריות שבחבורת חסידי גור בתל אביב ואח"כ בכל רחבי ארצה"ק. ויבלח"ט הרה"ח ר' מלך סולניק שליט"א ועוד אישים חשובים. הבית הקטן-הגדול הזה המקדש מעט בכל המובנים הוא למופת ולדוגמא שקשה למצוא לפני זה ואחרי זה. אין לתאר את רוב תורה וחסד וקדושה שזרה משם ואחד הדברים שכדאי לציין ולהדגיש ששם לא דברו. לא בתפילות שבת. ולא בתפילות שלוש הפעמים בכל יום ממה טובו עד אחר עלינו. במשך עשרות שנים, היחס החם והידידותי והחברותי אחד לשני דבר שבמידה כזאת בצבור גדול כזה קשה למצוא. הבית הזה שימש בתקופה הקשה הזאת. כמגדל אור וכמבצר נגד הרוח סערה של כפירה ומרידה במלכות שמים. ונגד כל היקר והקדוש להיהדות הנאמנה להשי"ת ולתורתו, הבית הקטן-הגדול הזה נתן גם לי את ההשפעה והעידוד להשתדל כפי כוחי הדל וגם מתוך תנאי מחסור חומרי ורוחק ולראות בסבלותם של ידידי וחבירי ויהדות התורה וצבור החרדי בפרט ועם ישראל בארצה"ק ובגולה בכלל. כי הרגשתי כי באם בס"ד

אוכל לפעול אז יש מאחוריי מאתיים אברכים יראי אלוקים וחסידיים אבל גם אנשי מעשה. ואמרתי בלבי עם עורף כזה אפשר לחזק את העם קשי עורף ולפעול ולהפעיל למען הצלת אחינו משמד רוחני.

הזרם הראשון של עליית אחינו פליטי החרב

מארץ פולין וילדי טהראן

אחר השמדת רוב מנין ובנין מטובי וקדושי עמנו השם ינקום דמם. אז הגיעו לחופי ארץ אלפי ילדים פליטי יהדות פולין שנקראו אז בשם ילדי טהרן מהמדינה פרס אשר לפני אלפי שנים בימי מרדכי ואסתר ניצל עמנו מידי העמלק האגגי ולצערנו פריצי עמנו במידת מה גם בגלל אדישותינו טרפו את רובם ומסרו אותם לחיי כפירה במלכות שמים, ורק שארית משארית הפליטה נמסרו למוסדות ובתים נאמנים ליהדות הצרופה כרוח וכצוואת החרישית של הוריהם הקדושים וזכיתי להיות בין אלה שקיבלו את פניהם בבואם לארצה"ק וביניהם הי' ילד אשר כיום עוסק בצרכי צבור רבים ידידינו המפורסם הרה"ח ר' נחמן עלבוים שליט"א שאמר לי שהוא זוכר אותי מאז עד היום הזה. אם נאבדו מהשי"ת ומתורתו אלפי ילדים מפולין הרבה אלפים ורבבות נאבדו בשנים שלאחרי זה מיהדות של עדות המזרח שבטים שלמים ויקרים לעמנו יוצאי תימן מרוקו טוניס וסוריא ועוד, שנה אחר שנה התבוללו מתוך כפירה אנטי דתית בידי פריצי עמנו והרבה מהם לצערינו התאחדו עם כחות הכפירה והמרידה נגד יהדות התורה.

עליית אחינו מארצות המזרח

כל זאת התרחש נגד עינינו וקשה יהי לנו להגיד, ידנו לא שפכו את הדם הזה ועיננו לא ראו אז נשאתי קל וחומר בעצמי

באם שכל כך השתדלתי בהיותי עוד בחור צעיר בשביל מעטים מחבריי להציל ולמנוע מהם לעזוב את הישיבה וללכת לעבוד אשר אין צל של ספק שהי' נשארים נאמנים לתורה כפי שבאמת כמה מהם, שכן הלכו לעבוד נשארו בכל תמימתם ויראי אלוקים, אז הרי קל וחומר בן בנו של קל וחומר שמוטל עלי חוב גדול וזכות קדושה לפעול ולארגן את כל נאמני ד' ותורתו למען הציל את מה שניתן. אם גם על ידי מאבק נגד כוחות הכפירה וגם לקרב את אחינו וילדינו מארצות המזרח שנאנקים מתחת כוחות המרידה והכפירה להעבירם מדעתם ומדעת אבותיהם ששמרו על כל תג ותג מתורת ה' באש דת והתלהבות למען המסורת של יהדות והתורה, כפי שקיימו בארץ מוצאיהם מארצות המזרח. העבירו אותם למחנות מעבר שנקראו אז בשם מעברות. הגיעו אלינו על ידי אכרך תלמיד חכם גדול וכן גדולים בשם הרה"ג ר' דוד הילמאן שליט"א ידיעות והתעוררות חזקה על המצב האיום שנתונים בו אחינו התמימים אלה תחת הרגל הנוגש של כוחות מסטרא דשמאלא ובמיוחד סבלו בני הנוער, אשר הפרידו אותם בכח מהוריהם והכניסו אותם במחנות נוער גזוז להם את הפאות נגד רצונם. והעבירו אותם על דתם ודעתם ומאד הי' לי מר על הלב בראותי כבלע את הקודש לד' ולעמו, לכן אחר שאספתי את אברכי השטיבעל ליטול עצה מה לעשות, באנו להסכמה שעלינו ללכת בדרך של אברהם אבינו ע"ה לעשות חסד בגוף ובממון. וגם בדרך זו קצת להתחרות עם אלה שבבספי הצבור מספקים להם את צורכיהם, וכך הי'.

הכרזנו בבית החסידים שעל כל אחד להביא בגדים משומשים וכל מיני דברים גם מביתו וגם מבתי קרובים וידידים. לשמחתנו אחר כמה ימים הי' כל החצר מלא וגדוש עם בגדים וצורכי אוכל וצעצועים לילדים וכל מיני דברים, רק שהי' צורך לשכור אויטא משא. להביא את זה לאחד מהמעברות בבית ליד שעל יד נתניה. הגענו למחנה. ולשמחת העולים לא הי' גבול.

הם קבלו את פנינו ממש כאילו שבאנו לגאול אותם מהגלות והשעבוד הרוחני שהי' נתונים בו. התחלתנו לארגן להם למודי תורה גם לילדיהם. הם בקשו והתחננו שנחזור אליהם. כשחזרנו התקשרתי עם שני אחים בשם הרה"ח ר' יוסף קאופמאן שליט"א ואחיו הרה"ח ר' מרדכי קויפמאן שליט"א אשר חיים אתנו בארצה"ב ובהתלהבות ומסירות השתתפו בארגון הפעולות. בקרנו בעוד מעברות אחרות ושם פגשנו את השותף הרביעי לפעולת את הר' יוסף גוביץ שליט"א הלכתי למרכז הסוכנות בתל אביב. ושם בקשתי להתקבל באופן קבוע לפעול במעברות. בס"ד מצאתי חן בעיניהם. ועם כל התנגדותם ליהדות של תורה. הם קבלו אותי בתפקיד להיות בקביעות במעברות ולפעול בזה. שהם קראו תרבות עברית. ללמד עברית לעולים החדשים. בס"ד נתקיים בנו ככתוב ברצות ד' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו, כי הם לא חלמו אפילו. על התוצאות מהתמנות זו. כי הכל מה שאספר להלן בפרשת העולים החדשים נגרם והתחיל בגלל זה. אחר כמה ימים ארגנו בתי ספר לילדים הצמאים לתורה ויהדות אבל הנהלת המעברות לא רצו בשום אופן לתת את חדרי הלמוד ללמוד בהם תורה. חזרתי להורי הילדים ומסרתי להם על סירובם של ההנהלה לתת מקום ללמודים, אז כמעט כל הורים הסכימו לרוקן כמה אוהלים ולגור כמה משפחות באהל אחד. כך שנוכל ללמד תורה לילדיהם. ונתקיים בהם כמשמעו מה טובו אהלך יעקב. אין טוב אלא תורה. שבשביל תורה הם דחקו. את עצמם באהליהם. הפלא ופלא מסירת נפש של יהודים יקרים אלה, כמובן שזה השפיע מאד עלי. ונשארתי שם עם ידידי היקר הר' יוסף גוביץ שליט"א שהי' אז עדיין בתור. המסור בלב ונפש למען הצלת נפשות ילדי העולים והוא נשאר במעברה אחרת ואני במעברה הזאת ולימדתי שם במשמרות למאות ילדים בכל יום. ובכל משמרת היו כמעט שמונים ילדים ושרתי אתם שירי תפילה, לימדתי להם יסודות הלמוד בתורה ובמשנה,

והסייעתא דשמיא היתה אין לשער. כך שנמשכתי והמשכתי בהפצת והקרנת אור תורה לילדי העולים התמימים היקרים מפז, אבל כוחות החושך של הכפירה והמרדה במלכות שמים לא יכלו לסבול הצלחתנו זאת. והתחילו בכל מיני טכסיסים להצר צעדינו ודרכינו דרך השי"ת ותורתו, כי חששו פן ירבו וילחם בנו ועלה מן הארץ.

בראותנו כל זאת חזרנו לתל-אביב והתקשרנו עם הנציגים של אגודת ישראל ושל המזרחי בממשלה ובכנסת ולשבחם יאמר שהם כן השתדלו לעזור לנו בכל האפשרות במצב קשה כזה והם הביאו לידי זה שממשלת מדינת ישראל בחרה בועדת חקירה שיצאה למעברות כמה פעמים ובאו לידי המסקנה שיותר ממה שספרנו להם ה' ישנה באמת כפי-הנגד הדת ונגד הורי הילדים ובאו לידי ההחלטה להקים מוסדות חינוך בשתי מגמות שני סוגים דתיים וכלליים, והם הכריזו על רישום הילדים על ידי הוריהם לאחת משתי המגמות, היות שהרושמים ה' פקידי ממשלה לא דתיים הם כמוכן התכוונו לעשות הכל ללחוץ על ההורים לא לרשום אותם לחינוך לתורה וליראת שמים, בגלל החששות האלה.

עם מרן החזון איש זצוק"ל בפעולות ההצלה של חלק מילדי העולים

נסעתי למרן החזון איש זצוק"ל בכדי להתייעץ אתו מה לעשות הוא השיב לי כפי שאני זוכר במלים הללו "לך להנהלות הישיבות ותבקש בשמי שיתנו לך דוקא את הבחורים היותר מתמידים בתורה. מפני שהם יפעלו חזק ומהר ויחזרו ללימוד התורה אבל הבטלנים רק יבטלו את הזמן וגם יפריעו למהירות הפעולה. הלכתי מיד בזריזות ומתוך ההרגשה שהמצוה לקיים דברי חכמים היא עוד יותר באם אפשר לעשות זאת מיד כשרק

שומעים את דברי החכם. ובאמת קבלתי מיד את שכר המצוה מצוה כי בס"ד ההצלחה האירה פניה כי באו עשרות אולי מאות תלמידי ישיבות ודוקא כאמור המתמידים שבהם. הם התפזרו לעשות במקומות ובמעברות ואין לתאר את הנצחון שב"ה נחלנו כי נרשמו למגמא הדתות רובם ככולם של העולים החדשים. לכן הלכתי עוד פעם לכמה ישיבות וקיימתי שנית את המצוה לשמוע דברי חכמים והוצאתי משם את המתמידים וכנסנו אותם כמו בכינוס ואסיפת חיילים ושלחנו אותם לכל הערים והמעברות ומאות מקומות ביום אחד שנקבע מטעם הממשלה ששם ירשמו את הילדים.

ובס"ד ההצלחה האירה לנו פנים וכמעט כל ההורים רשמו את ילדיהם למגמה הדתית. ראיתי שבס"ד הגיע לידי כך שיש תקווה שיהי' צורך במורים מלמדים ומדריכים למאות ואולי לאלפים דבר שבישוב של ארצה"ק לפני התקופה הזאת לא היינו מוכנים להצלחה כזאת רחבה את פעולתנו אשר אם גם שהשתדלנו למעט ככל האפשר בהוצאות אבל בכל זאת זה עלה בהרבה דמים תרתי משמע. מחובתי וכזכות קדושה הנני להזכיר מבין אחרים במיוחד שלשה מנכבדי ונדיבי ארצה"ק אשר עמדו לימיננו כמעט בכל דרכינו ותמכו בנו ביד רחבה. והם תמיד עמדו מוכן בכיס התלוי בלב והם הם הרב יחיאל בנדיקט זצ"ל אשר אחר כך השתדך עם הבריסקר רב וצוק"ל, השני בדומה לו הר"ר נחום הלפערן זצ"ל והשלישי אבל לא האחרון הר"ר פישל פלדמאן זצ"ל על כל אלה כמו על אישים אחרים אני יכול רק להתחיל בהם את ההלל אבל כאומר אין באפשרתי לגמור עליהם את ההלל כי מעשיהם ותולדותיהם עדיין נמשכים כמרומו נושא משך הזרע עד קץ הימין אמן.

לכן לא היה לנו מספיק מחנכים ומשפיעים אולי בכח כן. אבל בפועל לא. לכן לשם מטרה זאת ארגנתי את מה שנקרא אז

קורס מזורו למורים. פרסמתי את זאת עם ההסברה שיש ביננו הרבה אברכים עם כשרונות גדולים לחינוך ולהשפיע, והשתמשתי לשם זאת עם הבדיחה שאחד פעם אמר שהוא יודע לנגן על כינור אבל הוא אף פעם לא ניסה לנגן בפועל. כך אמרתי לאברכים חבריי וידידי, גם המטרה שלי הוא לתת להם אפשרות לנסות ולהוכיח לעצמם שהם כן מוכשרים לחנך ולהשפיע על ילדי ישראל ולהצילם בנפש.

וראו זה פלא איך בזכות וכת הרבים ההצלחה היתה למעלה מכל חישוב וחשבון נרשמו קרוב למאה אברכים ובאו יום יום במשך כששה שבועות לשמוע מרצים בעלי שם בחינוך וניהול כיתות של ילדים ורובם ככולם יצאו למעברות ולחדרים ולבתי ספר והצליחו מאד ובזה התחילה המהפכה ההרוחנית נגד הדור התהפוכות שהי' אז, שמרדו נגד הוריהם החרידים עד כדי כך שאחד מהמשוררים שלהם כתב. אל תשמע בני מוסר אביך [המשורר הזה אגב חזר בתשובה בסוף ימיו] כמובן שלהסטרא דשמאלא היה חושך בעיניהם כשהם ראו והרגישו את ניצחון אור התורה והיהדות הצרופה על החושך של המרידה במלכות שמים. הם השתדלו בכל האמצעים של כסף ולחץ ואיומים על ההורים. ולהרעיבם גם במעברות וגם על ידי מניעת מקומות עבודה לפרנסת משפחתם. כפי שהזכרתי למעלה אחד הדרכים שהם ניסו ולצערינו הצליחו היתה ההפרדה של הילדים מהוריהם ולהכניסם במחנות נוער להרגילם לחיי פריצות וההפקרות מתוך תערובות וחילול שבת קודש מתוך ההסברה של שקר וכזב שכאלו התורה והמצוה ח"ו ניתנו רק בשביל יהודים שהם עדיין חיים בחוץ לארץ וכדי שלא יתערבו עם הגויים הם צריכים כדבריהם הטפשיים את מנהגי תורה ומצות אבל כאן בארץ ישראל מותר ואפשר ואפילו זה ח"ו מצוה לפרוק עול התורה והמצוות ולעסוק אך ורק בבנין הגשמי של תושבי הארץ מתוך חורבן הנפש והרוחני של תולשבי ארץ

הקודש. וכפי שנאמר ברית כרותה ללשון שמתקבלת על הלב ובמיוחד על לבותיהם של יהודים תמימים ויקרים של אחינו שבמזרח כל זאת עשה שמות וחורבן והיינו רק קומץ קטן של אברכים צעירים חסרי נסיונות המרים של החיים: [גם עלי להתוודות ולבקש סליחה ברכים ממשפחתי שבמידת מה הזנחתי את צורכי החומריים של אשתי וילדיי כי הם ממש רעבו ללחם פשוטו כמשמעו ולא ח"ו בכונה אבל במעשה נעשיתי קצת אכזרי כעורב ולא כנשר שעל גוזליו מרחף]. ואחר זמן מה המצב בס"ד השתפר והוטב עוד יותר כי במידת מה וגם על ידי הלחץ מצד כל המפלגות גם החרדים והדתיים וגם כוחות הסיטרא דשמאלא נוצרו על ידי הממשלה ארבעה זרמים בחינוך.

(א) זרם אג"י שמנהלו ה"י הרב ד"ר דויטש זצ"ל.

(ב) זרם המזרחי.

(ג) זרם הכללי.

(ד) זרם ההסתדרות - השמאלי.

דבר אשר נתן לצבור החרדי האפשרות לארגן את בתי ומוסדות החינוך בצורה יותר סדירה ומוזה התפתח אחרי זה החינוך העצמאי שנדבר עליו להלן, העולים החדשים עברו ממחנות המעבר "המעברות" לישובים לקבוצים ולמושבים וגם לערים כך שפזורים הקל על כוחות השמאל את חטיפת הנפשות למוסדות שלהם והקשה עלינו את עבודת ההצלה אבל כאמור שמאידך על ידי שנוצר גם צינור רשמי לחינוך, הזרם של אגודת ישראל זה נתן לנו וזה נמשך כמה תרשים בסרוגין שנשאאתי כל השבתות יחד עם ידידי הר' יוסף גוביץ שליט"א שהי' אז עדיין בחור, אבל אשתי וילדיי נשארו לבד בתל אביב בבית והרגשתי מאוד לא טוב ולבי נקפה שיתכן שזה ח"ו מצוה הבאה בעבירה. בעת איזה שהוא תפילה שהתפללנו ביחידות כי לא רצינו שאנשים ירגישו בנו אז הרהרתי והתפללתי בלבי לבורא עולם

ואמרתי רבוננו של עולם נשארתי פה לכבודך ולא לכבודי בעיקר מפני שבשבט יותר קל להשפיע בשקט בלי לחוץ נגדי לכן תפילתי ובקשתי אליך שהיות שאני דואג ומשתדל בשביל ילדיך לכן אבקשך שתדאג ותשמור על אשתי וילדי ומשפחתי. ואוכל להעיד שתפילתי נתקבלה הודו לה' כי טוב.

את האפשרות להכין מוסדות קבועים בבחינת עשה תורתך קבע. דבר אשר במחנות העולים והמעברות הי' בלתי אפשרי אבל בהתחלה גם במחנות העולים התנהל הרישום לפי ארבע זרמים. זכורני עובדא אחת מני רבות. נודע לנו ממש ביום לפני זה שיתקיים רישום בריכוז עולים במחנה ראש העין. שעל יד העיר פתח תקוה תצ"ו. חששנו שח"ו כמעט כל העולים מתוך פחד על פרנסתם שתלוי' בידי פקידי ההסתדרות. אשר הם גם שמשו כרושמים מטעם מחלקת החינוך. היתה סכנה גדולה שכל העמל והמאבק וההשתדלות ילך חס ושלום לטמיון. עם נצחונה והצלחתם של כוחות השמאל לרשום את כל הילדים ולצוד אותם לרשתם ולהעבירם מדעתם ומדתם. ונצנץ בי רעיון בעזרת החונן לאדם דעת. נגשתי למשרד של המפקח הרב ד"ר רוטש ז"ל בכדי להתייעץ אתו אבל הדלת היתה כבר סגורה. במצב זה של פקוח נפשות למאות שברתי את הדלת והכנתי לי מכתב אישור של סגן מפקח של זרם אגודת ישראל שנשלחתי להשגיח ולעמוד על מהלך הרישום בראש העין. הלבשתי את הבגדים היותר מהודרים שאפשר ושברתי טקסי מהודר ובאתי לשם ועמדתי על יד משרד הרישום בראש העין, שם הי' לנו עסקן תימני בשם הרב צדוק יצהרי ז"ל שבתמין הוא הי' יועץ המלך. וכאן בארץ ישראל לא קיבל שום מעמד מפני שהוא התקרב לצבור החרדי. הוא בא לשם ואמר לעולים הנפחדים. הנה בא הרב המפקח מאגודת ישראל והגזים קצת באומרו הרי הוא נראה כמלאך אלוקים ואין לכם מה לפחד משליחי ההסתדרות חסו נא. על נפש ילדיכם ותרשמו אותם לזרם החרדי.

בעזרת השם יתברך במשך כמה שעות נרשמו כמה מאות ילדים לזרם של אגודת ישראל. וביום שלאחרי זה כבר פג הפחד מלבם. וכמעט כולם כבר רשמו את ילדיהם אצלנו. כך שהוקם אחר כך בית ספר עם קרוב לאלף תלמידים כ"י. בזמנו הבית ספר הגדול ביותר שלנו בכל ארץ הקודש. אשר גם נתן עידוד ודחיפה לכל הצבור החרידי להמשיך ולהגביר חילים וחיללים לאוריינתא, כמובן השתדלנו לפעול בכל רחבי הארץ ולא זלזלנו ח"ו במקום ישוב קטן כי כל נפש מישראל הוא עולם מלא. רק שבמקום של ריכוז גדול הי' קצת יותר קל לפעול הרבה גם בכוחות מוגבלים. באותה התקופה גם פגע בנו הצרה והגזירה הנוראה אשר כל גדולי ישראל כמעט בלי יוצא מן הכלל פסקו עליה ביהרג ובל יעבור.

ברצוני להזכיר אחד מהרבה שיחות שהיתה לי עם החזון איש זצוק"ל פעם נכנסתי אליו למסור לו דבר שלכאורה זה פרטי. אבל מתשובתו יצא דבר גדול (לכלל ישראל). וכך, זה היה בעת ובתקופה הזאת כשהשתדלתי והקדשתי את רוב זמני להצלת אחינו מארצות המזרח בעיקר אמרו אלי חבירי והרבה מידידי שקרובים לרוחי והשקפתי. והם כאלו התלוננו ואמרו לי מרדכי! הרי אתה מוסר כל כוחותיך וכשרונותיך של חינוך וזיכוי הרבים רק ובעיקר ליהודי המזרח. ואתה מזניח את הציבור שהנך גדלתה בה. דברים אלה עשו עלי רושם עמוק על לבי נכנסתי להחזון איש זצוק"ל ומסרתי לו את כל הדברים האלה כהוייתן ובקישתי את עצתו והדרכתו, והוא ענה לי כדרכו בשקט ובמתינות. אבל מתוך התלהבות שקטה. ואמר מי שלא עושה ועוזר ליהודי המזרח והראה לספר הרמב"ם שהי' על שלחנו ואמר אין להם רשות לפתוח את הרמב"ם אשר מוצאו ותורתו היתה מיהדות המזרח. אבל הוא הוסיף ואמר שמאידיך גם אונזערע קינדער - הילדים והציבור שלנו דהיינו מיהודי אשכנז והמערב גם הם ילדיהם הם שמונים יתומים בחיי הוריהם ובזאת

הוא הראה לי את הדרך של מזה וגם מזה אל תנח ירך וכפי יכולתי המשכתי אחר זה לפעול למען כל החוגים.

גזירת הגיוס נשים לצבא

אחר התיעצות עם כמעט כל גדולי ישראל שבתקופה ההיא. ואחר שהם פסקו ברבים על ידי כרוזים בעיתונות וברחובות של כמעט כל ערי וישובי ארץ הקודש וגם שם כל גדולי התורה והאדמו"רים בכל ארצות תבל ובארצה"ב ובאיראפא החלטנו באחד האסיפות לפעול בכל אשר ניתן בידינו. כי גם כאן נשאתי קל וחומר שני בעצמי. באם אנו פוסקים לנערות צעירות שהליכותם לצבא היא ביהרג ובל יעבור. אז עלינו לכל הפחות לפעול בכל לבבינו ובכל נפשינו ובכל מאודנו למען ביטול הגזירה הנוראה הזאת. ובאותו הזמן המדובר הי' שהבנות יוכרחו ללכת ממש לצבא ואנו רצינו ללחום לביטול כל הגזירה לכל בנות ישראל גם הלא דתיות. והלחץ והסערה נגד זה הי' בבחינת לקתה בכפליים. כי הסטרא דשמאלה טענו כי זה יסכן את פעולות המלחמה, וגם לפי שהם טענו וחשבו. שהבנות הלא דתיות כן רוצות ללכת, דבר שאחר כך התברר כטעות של כולנו. כי בסוף הם התלוננו למה שאנו פועלים רק ובעיקר למען הבנות הדתיות.

בהסכמות ובעידוד של כל גדולי וקדושי ישראל. נגשנו לארגן קודם כל ובעיקר מלבד בירושלים בישוב החדש הפגנה גדולה ועצומה בעיקר בתל אביב וגם כמעט בכל המעברות והמחנות ובישובי העולים וגם בערי ארץ הקודש. זכורני שאסיפת ההכנה היתה עוד פעם בשטיבעל של חסידי גור ברח' הקישון ביום רגיל בכל זאת באו כמעט כל האברכים [בעת כותבי זאת הרהרתי רמוז על זאת שהשי"ת נקרא קל - צב-קאות כי נרמז גם המלה צבא שעלינו ללמוד מחיילים להיות מוכן

ומזומן לעבדו ולמסור את נפשינו למענו ממש מידה כנגד מידה הם רצו לקחת את בנות ישראל לצבא כך גם האברכים היקרים כאמור כמאתיים הראו והוכיחו אחר כך במעשים את נכונתם לפעול למען בטול הגזירה. אשר החזון איש זצוק"ל כתב עליה במכתבו לרב הראשי של ארצה"ק כי גזירה זו קורעת כל לב ואצלו זה באמת לצערינו קרע את כל לבו כי הוא נפטר זמן קצר אחר כתיבתו את המכתב הזה. הוא גם נתן לי את הרשות לכתוב בכרוזים שהחזון איש זצוק"ל ישתתף בהפגנה [והוא שלח את הרבנית].

באסיפה הזאת הוחלט לארגן הפגנה גדולה בבית הכנסת הגדול ברח' אלנבי ביום ראשון הבא. הדפסנו כרוזים גדולים אשר קראו במלים קצרות על חשיבות ודחיפות הענין ורוע הגזירה ועל החוב קדוש לבוא ולהשתתף. בתקופה הזאת.

העיר תל אביב, היתה חדורה ברוח של התנגדות לתורה וליהדות התורה, כך שלארגן הפגנה כזאת היתה לדעת האנשים המתונים בעלי הדעת קרירה כמעט בלתי אפשרי, וכדברי הרמב"ם ז"ל במידה טובה המרובה אז לולי המשתגעים לא היתה מתקיים. אבל יש גם שגיון לדור.

בס"ד ההצלחה היתה ממש חוץ לדרך הטבע. בשבת קודש שלפני ההפגנה התפללו בשטיבעל הקישון תפילת שחרית בשעה שש בהשכמת הבוקר במקום שבע וחצי. והתפללו וגמרו בלי לעשות את ההפסקה הנהוגה בבתי החסידים של חסידי גור. בערך בשבע וחצי חלקנו את כל המתפללים למאה זוגות כך שבמשך זמן התפלה הלכנו לבערך ארבעה מאות בתי כנסת שהיו אז בעיר תל אביב ובכל בית כנסת בקשנו להפסיק על כמה רגעים את התפלה בבחינת עת לעשות והאברכים הסבירו לקהל את דחיפות וחשיבות ההשתתפות בהפגנה וחילקו כרוזים ופתקאות לכל המתפללים והפלא ופלא שלא פגשו בשום

התנגדות גם אולי בגלל שהקהל ראו את מסירותם של האברכים כאמור "עמך ראו" הנני לציין כי הלכתי לפני זה למשטרה ובקשתי רשיון להפגנה וראש המשטרה אמר לי כך "הרב אתה הולך בדרך המלך. והוא שלח הרבה שוטרים וגם רוכבי סוסים. לשמור על הסדר מפני שאמרתי לו שיש לחשוש מהתנגדות של אנשי הרחוב. ועל זה גם נאמר ברצות ד' דרכי [חזון איש] איש גם אויביו ישרים אתו. כי ההפגנה עברה בסדר בלי שום מכשול. בס"ד. השתתפו בערך לפי הערכות המשטרה בין שבע - ושמונה אלפים איש מלבד ההמונים שעמדו מהצד. [עלי להדגיש עוד פעם כי זאת היתה ההפגנה הראשונה ולהלן אספר על ההפגנה השני].

באותו הזמן אמנם הנהיגו את התיקון בחוק גיוס נשים. שלבנות דתיות ישנה האפשרות לעמוד בפני ועדות גיוס. ומתוך קשיים גדולים להפטר מללכת לצבא. אבל הסטרא דשמאל לא נחה ולא שקטה והפעם לצערנו בהסכמת ולפעמים בעזרת החוגים החצי דתיים. ואחר הרבה דין ודברים החליטו שפטור בלא כלום אי אפשר. ואמרו להנהיג חוק חדש לבנות הדתיות וקראו לזה בשם "שרות לאומי" שפירושו שהבנות לא ישרתו ממש במלחמה רק ישרתו את הצבא באופנים אחרים, אבל גם לזה התנגדו רוב בנין ורוב מנין של גדולי ישראל והם יצאו באותו תוקף נגד הגזירה הזאת ואחד מהם אמר לראש הממשלה של אז. שאפילו באם יגייסו את הבנות לומר תפילות ותהילים. תהיי התנגדות כי אסור להוציא את בת ישראל מרשות אביה או בעלה למסגרת של כפייה בכל צורה ומטרה.

הדפסנו כרוזים והכנסנו מודעות בעתון המודיע חתום כמטע על ידי כל הרבנים גדולי תורה וראשי הישיבות הגדולות וכל האדמו"רים, ששרות לאומי הוא גם ביהרג ואל יעבור. ובלי הכנה והתארגנות הלכו מאות בנות שלנו והתיצבו במשטרה

ואמרו שהן מוכנות ומוזמנות ללכת לבית האסורים ולא יתיצבו לשרות לאומי שנאסר על ידי גדולי ישראל. הדבר הזה עשה רושם עצום. גם על הצבור הכללי, ונתחוללה סערה גדולה גם בארץ הקודש וגם בכל ארצות תבל באמריקה ובאירופא.

אחד מחברי הממשלה שהיתה אז בלונדון באנגלאנד מאד נתרשמו ונפל פחד היהודים עליהם. והם בטלו את הגזירה הזאת השני' שמבחינת מזה היתה יותר מסוכנת מהראשונה. כי לא כולם הבינו את סכנתה. ובגלל שהחוגים החצי דתיים קימו וקבלו עליהם. החלטנו שיש מן הצורך והדחיפות לארגן עוד פעם הפגנה גדולה נגד הגזירה השני' הזאת ובס"ד היא הצליחה עוד יותר מהראשונה שהיתה בבית הכנסת הגדול והשניה היתה בבית הכנסת של מושב הזקנים ברחוב אלנבי, בה השתתפו יותר משתים עשרה אלף יהודים כ"י ובסוף האסיפה היתה תהלוכה ברחוב. אבל מרוב האנשים לא הספיקו ללכת רק כמה צעדים כי הרחוב התמלאה מבית הכנסת לכל הרחוב אלנבי עד שפת הים ברחוב הירקון. כך שהי' צורך להוליך את העם דרך רחוב אחרת בחזרה. וזה הי' קידוש שם שמים גדול וכל העתונים ובכללם מהסטרא דשמאלא גמרו את ההלל על צורת הארגון והסדר בבחינת בעל כרחו יענה אמן...

ובס"ד ובאפשרות להפטר מהצבא נכלל גם הפטור משרות לאומי עד היום הזה ואשרי חלקם של כל אלו אשר עזרו בביטול הגזירות הללו.

באותו התקופה הוכרז על הכנסיה הגדולה של אגודת ישראל העולמית הרביעית במספר והראשונה אחר מלחמת ההשמדה והראשונה בארץ הקודש שבה השתתפו משמנה וסלתה של כמעט כל היהדות התרדית מלבד של ימין והשמאל הקיצוני.

למען תספר...

עא

זכורני שאז הייתי קצת במיצר ובדוחק, כי היינו רק מתי מספר שפעלנו, והרגשנו את הצורך לעידוד ועזרה מצד חוגים נרחבים יותר. שלחתי אז עם אחד הבחורים שעזר לי קצת בפעולותי. כתבתי הזמנה קטנה וצנועה על ישיבה בקשר להמשך הפעולות. באחד החדרים הקטנים של מלון באבד ופלא על גבי פלא הופיעו כל אלו שנקראו לאסיפה הבית ישראל זצוק"ל הגאון ר' אהרן קוטלר זצ"ל שני האדמו"רים זצוק"ל מסדיגורא, הרב זלמן סרוצקין זצ"ל, הרב אלי' מאיר בלוק זצ"ל מטלז קליבלנד [כמובן שגם המעט שאני כותב - כתבתי ואכתוב בקשר שהיו לי ולחבירי בעיני צבור. ועל ההצלחות העצומות שהיו לנו בס"ד זאת הי' אך ורק בגלל שזכינו לזכות ולזכות את הרבים בעת משבר רוחני גדול עד מאד והתגברות והשתלטות של הסטרא דשמאלא על היהדות התורה והחרדית השבורה והרצועה ולמען לספר ולכתוב בספר זכרון זה לבנינו אחרינו. את חסרי ד' שלא תמנו ולא כלו אמנ].

בתקופה שלאחרי זאת החליטו בממשלה לבטל את הארבעה זרמים שעד אז הי' כמעט לגמרי בעיני חינוך עצמאים ובלתי תלויים בממשלה. והקימו שני גופים שהם קראו בשם חינוך ממלכתי כללי. וחינוך ממלכתי דתי וגדולי ישראל שבמועצת גדולי התורה וגדולי ישראל בארצות תבל כולם חששו שזה יהי' חינוך יותר ממלכתי מאשר דתי. לכן החליטו ויסדו את החינוך העצמאי וממנו ומפטורן של בנותינו מהצבא יצאו רוב בתי הספר החרדים בשביל כל שבטי ישראל ממזרח וממערב ואלו זכינו על אף כל חלוקי הדעות שהוא דבר טבעי וגם בריא והיינו גם נוסף לזה זוכים לאיחוד לבבות אז כל זאת הי' מתפתח לדור דעה כמו במעמד הר סיני ככתוב ויחן [מלשון חן] נגד ההר כאיש אחד ובלב אחד. עכשיו שלא זכינו עלינו לקיים לכלה"פ זכור ימות עולם בינו... מתוך תקוה שנעשה קל והומר שאם קיימנו זאת מתוך עוני וחסרי כח נגד שלטון המלא של

הסטרא דשמאלה עלינו לקיים זאת מתוך עושר של מקורות בחומר וברוח והחלשת כח ההתנגדות מבחוץ.

עם האדמו"ר מסאטמאר זצוק"ל

אני חוזר כעת יותר לזכרונות האישיים ומשפחתיים. מצבינו אז הי' מאד קשה גם שלי וגם של ידידי ואחר שהתייעצתי עם הבית ישראל זצוק"ל ועוד גדולי ישראל הם התירו לי לצאת לחוץ לארץ ובעת בקורי בארצות הברית שהיתה בעיקר שליחות שנשלחתי על ידי הבריסקר רב זצ"ל ושאר גדולי ישראל בעיקר בעניני הגזירות גיוס בנות והצלת ילדי העולים מצפרי הכפירה ושמד רוחני. בביקר זה נפגשתי עם כל גדולי ישראל באמעריקא ובתוכם עם האדמו"ר מסאטמאר זצוק"ל היתה לי כמה פגשות של שעות ובתוך השיחות הוא התמרמר על התנגדות שיש נגדו. וכל פעם שהוא מארגן איזה שהוא אסיפה עם חוגים אחרים כולם בסוף מתנגדים ואומרים כלשונו זה א סאטמער'ע מעשה שזה מעשה סאטמאר. ובהיותי גם שליחו של הבריסקר רב זצוק"ל הוא שאל למה הבריסקר רב אינו יוצא בחרב וחנית נגד כוחות הכפירה הרי ידוע שהוא קנאי בהשקפותיו, ועניתי על שאלתו מתוך יראת הכבוד במילים אלו, שכבוד תורתו יחזיק בשלו אפילו אם יש התנגדות גדולה נגדו מפני כבודם של עם ישראל, שהרי האמת לאמיתו גלוי וידוע רק לפניו יתברך כנאמר חתמו של הקב"ה אמת (המרמז שאמת רק יתברר בחתמו - בסופו ע"י הבורא יתברך) ואם כולם יחזיקו רק בהשקפה אחת והאמת יתברר נגד זאת. יושפל כבודו של עם ישראל (כמרמזו ועתה הייתי לשני מחנות הוא טעם לוהיה הנשאר "לפליטה"). וראיתי שהוא מנענע לראשו לאות הסכמה.

לפני שחזרתי משליחותי מארצות הברית נפגשתי עם ידיד נפש, ותיק הרב ר' עקיבא ערנפעלד שליט"א בנו של מורי ורבי

בעת נעוריי הרהגה צ"ר שמואל ערנפעלד צ"ל והוא, ידידי זה מיד בשמענו את מצבי שלח לי דרישה לבוא לארצות הברית כשספרו לבריסקער רב צוק"ל את זאת הוא התבטא בדבורים אשר שמשו לי כנחמה קלה הוא אמר, ר' מרדכי שמחה וועט אין אמעריקא אויך אויפטוען שביאורו שר' מרדכי שמחה יפעל גם באמריקא. כי הייתי מאד מאד קשור לארץ ישראל ובדרך לחיפה ישבתי וביתי מאד על שעלי לעזוב את ארץ הקודש מקום הולדתם של הוריי וקנותיי.

נסענו מחיפה באני' ללונדון שם נפגשנו אם אמי הצדקנית מרת דובריש ע"ה ואחי נ"י ואחיותיו ע"ה אשר אז גם הם לא הי' במצב חומרי כל כך טוב והיינו מוכרח ללות כסף מאחד מבני עירי ווינה תצ"ו בשם ר' פ. גרינוואלד שליט"א שהוא אחד מעשירי לונדון אבל זמן קצר אחר הגיעי לארצות הברית על אף מצבי הדחוק שלחתי את הכסף בחזרה על אף שידעתי שבכוונתו בלבו לתת לי את הכסף במתנה אבל הרי תפלתנו היא ונא אל תצריכינו... ולא רציתי להתחיל את התקופה החדשה

תקופת אמריקא

בזאת שחז"ל דורשים על כרום זלות וכו'. בהתחלה סבלנו מאד. בסביבה החדשה ביהוד בחנוך הילדים. כי לא הי' אז ממה לבחור. לכן סדרנו את שני הבנים אחד בישיבת ידיד נפשי שהזכרתי בישיבת חתן סופר. והשני בישיבת אהל יעקב שנוסדה אז ואת שלש בנות בבית יעקב בבארא פארק ובס"ד לפי המצב הקשה של אז. הם הצליחו מאד והקימו בתים נאמנים לר' ולתורתו יתן השי"ת גם הלאה אך טוב וחסד אמן.

היות שעיקר ההיתר והסכמה לצאת לגלות אמריקא קבלתי מהבית ישראל צוק"ל לא נכנסתי לשום פעילות צבורית כללית

רק התרכזתי בעיקר לעזור ולעודד את אנ"ש חסידי גור להתבסס בבתי חסידים לאברכים ובמוסדות לילדינו הגם בשבילי ולמשפחתי לא זכיתי כי הצבור והמוסדות הי' עדיין מתי מעט אבל המעט הזה נוסד והופעל על ידי יקירי חסידי גור שהגיעו שבורים ורצוצים וכאודים שנשארו לפליטה ממחנות ההשמדה של הגרמנים הארורים ימח שמו וזכרו, דבר שלצערי לא הבנתי בעומק הדברים לכן התפלאתי אז מאד למה שאין מספיק ארגון ומוסדות ואולי גם זה הי' לטובה מפני שההרגשה של טעותי זה שעורר בי הדחיפה לפעול נגד מה שחשבתי אז שהוא חוסר המעש והפעולה ואדישות מצד אנ"ש אלה.

אבל עלי להדגיש ולהזכיר הרה"ג הר' ישראל משה אורלבסקי זצ"ל אב"ד דק"ק צעלא שפעל הרבה גם באוירופא אחר המלחמה אבל בעיקר ובבחי' מוסיף והולך הניח את יסודות הראשונות של מוסדות חסידי גור בארצה"ב. ובניו אחריו החמשה חומשי תורה - ה"ה הרה"ח מחותני ר' יהודה ארי' שליט"א מג"ש בבית חסידים דגור ברחוב 51, הרה"ג ר' דוד שלמה זלמן שליט"א אחר מהרמ"ם של מתיבתא בית ישראל דגור. נואם בחסד עליון זוכה ומזכה את הרבים, הרה"ג ר' יהונתן שליט"א ת"ח מופלג כידוע, הרה"ח אברהם מרדכי שליט"א עסקן נמרץ בבית יעקב החסידי דארה"ק, הרה"ג ר' יעקב יצחק שליט"א ראש הכולל לאברכים דכולל פולין.

והרה"ח

ר' יהודה ארי' גולדברג זצ"ל הניח את יסודות הראשונות בארצה"ב. ובניו אחריו הששה סדרי משנה - ה"ה עסקנים נמרצים לכל המוסדות הן בארצה"ב והן בארה"ק, הרה"ח ר' שמעון שליט"א, הרה"ח ר' אברהם יעקב שליט"א, הרה"ח ר' צבי

למען תספר...

עה

יוסף שליט"א, הרה"ח דוד מנשה שליט"א, הרה"ח ר' מרדכי שליט"א בארה"ק, והרה"ח ר' שמואל שליט"א, גם בארה"ק.

ואת עבודתם המשיכו והגבירו והגדילו עסקנים נמרצים ואברכים מסורים, ועוד ידם נטי' בהקמת מוסדות חסידי גור לשם ולתפארת ולתהלה.

אבל הסיבה העיקרית היתה כאמור כי היינו ממש מתי מעט בכמות. אז לא הי' עדיין אף בית חסידים של גור בשכונת בורו פארק. אחר זמן מה נוסד על ידי כמה מאנ"ש בית חסידים ברירה קטנה מעל מכבסה ברח' המשים ושתים עשרי עוועניו שם התפללו רק כשני מנינים מאנ"ש. אחר כמה שנים כשהקהל גדל עברנו לשטיבעל אשר עברו נקנה בית שלם, כך שאחר זמן לא רב. זה הלך והתרבה והתפללו בו יותר ממאה אנשים כי עברו גם משכונת וויליאמסבורג ומשכונת קרונהייטס הרבה מאנ"ש [עלי עוד פעם להדגיש כי אני מדלג על הרבה הרים דהיינו הרבה ענינים חשובים כי הרי שורות אלה מוקדשת לזכרונות אישיים והרברים שהם בקשר לפעולות שתרמתי את חלקי הדל להם].

באותה התקופה התחילו הבחורים של אנ"ש לנסוע לישיבות שפת אמת בירושלים ישיבת חדושי הרי"ם בתל אביב וישיבת בני ברק שנקראה אחר כך בשם ישיבת אמרי אמת. וכשחזרו לארצות הברית לחגים כמה מהם התחתנו כאן והם הרגישו את הצורך לבית חסידים לאברכים. הבנתי מאד לרוחם. והלכתי עם אחד מהם ונתתי דמי קדימה על מקום בשביל בית החסידים לאברכים הראשונה בארצות הברית. אם שזה קצת קשה להבין בשביל הקהל הכללי וגם הי' התנגדות. אבל כפי שסיפר לי בחור אחד אז כשחזר מירושלים בעת פרידתו מהבית ישראל זצוק"ל הוא אמר לבחור בזה הלשון "דו ווייסט די יונגע לייט האבען זיך געמאכט א שטיבעל" "אתה יודע האברכים יסדו

לעצמם בית חסידים של אברכים" דבר זה נתן בנו הרבה חיזוק ועידוד וכח לעמוד נגד אלה אשר דעתם לא הי' נוחה מיסוד השטיבעל. כך שבהתחלה התחלנו עם רק כשמונה אברכים [איננו מציין את שמותיהם וגם שמות של אחרים מפני שלא קבלתי רשות וגם כדי לא לבייש למי שאין לו חלק בפעולות מאיזה סיבות שהוא]. בהתחלה לא הי' מנין כל יום רק בשני וחמישי ובשבת קודש, כמו כל דבר של ראשית והתחלה הכל נעשה מתוך התלהבות וחביבות. ממש נועם ד' עלינו. אחת הדוגמאות לזאת היא העובדה. שבכל יום שישי שני אברכים אחרים שטפו את הרצפה וסדרו הכל לכבוד שבת קודש. בזה גם הי' הזדמנות לשוחח על הכל שחשוב לקיום השטיבעל. וגם בקשר להגדלת המוסדות של אנ"ש ועל יסוד מוסדות חדשים בבחינת אז נדברו...

ככתוב גם מה אהבתי תורתך - בזה. שכל היום היא שיחתי. דברנו - ונדברנו אז על זאת שרוב אנ"ש עוברים משכונת אחרות לבורו-פרק לכן יש צורך גדול ליסד גם תלמוד תורה. וגם להגדיל את המתיבתא על ידי יסוד כתות לנערי ישראל מאנ"ש וגם דובר על יסוד כולל אברכים. היות שכל זאת נדמה כיום אתמול כי יעבור. לכן אקצר יותר בכדי לתת את האפשרות לתקותינו ולתפלתינו שהמוסדות הללו יתגדלו ויתרחבו בהווה ובעתיד, וגם שכבר נרשמו רוב הדברים ביתר פרטים על ידי המוסדות שלנו. למותר לציין. כי כולנו השתדלנו על דבר אשר הוא חוב קדוש ועשינו ככל האפשר כל דבר גדול וקטן. רק אחר התיעצות וקבלת עצה והדרכה מפי כ"ק מרן הבית ישראל זצוק"ל. זה גם על ידי השליחים והשיירות שהי' מצויים וגם כתבנו מכתבים ישירות למסור על המצב ולשאל איך ובמה להמשיך. ובס"ד קבלנו תמיד עידוד להוסיף ולהגביר את הפעולות.

יסורה של ישיבת יגדיל תורה

המוסד החדש של אנ"ש הראשון שנוסד בעת שגרתו בארצות הברית הוא ישיבת יגדיל תורה אשר אחר ששלחנו על ידי בחור מאד חשוב שהוא כהיום אחד מגדולי הרבנים בארה"ק ה"ה הרה"ג והחסיד ר' מנדל שאפראן שליט"א לשאול איך לקרוא למוסד. תשובתו היתה בערך כך כפי שאני זוכר. קודם הוא שאל "וואס דארפען זיי א נאמען לשם מה הם צריכים שם" אז השליח ענה. שזה יקל על מגביית הכספים, אז התשובה היתה "זאלען זיי עס רופען יגדיל תורה" שיקראו לזה יגדיל תורה, כך שהשם בא ממקור קדוש. זכורני שזמן קצר אחרי זה בהיותי בירושלים פנה אלי הבית ישראל זצוק"ל ואמר לי כך מען דארף זעהן אז עס זאל זיין השם תפץ יגדיל תורה" צריכים להשתדל שיהי' ד' חפץ יגדיל תורה, אם כי קשה להבין את העומק של דברי חכמים וחידותם. אבל קבלתי זאת, כרמז לפעול ולעזור למוסד קדוש זה שנתקיים בו וכשמו כן הוא הולך וגדל גם בכמות וגם באיכות, לשם ולתפארת של אנ"ש ולכל עם ישראל בעולם כולו.

ההשלמה והגדלתה של המתיבתא דחסירי גור

ואחר שהמוסד הזה התבסס הרגשנו כולנו את הצורך בהגדלת המתיבתא לצעירי אנ"ש אחר הרבה פעולות ופעילות של טובי עסקני אנ"ש נתוסף למתיבתא כיתות של שיעורים. שגדולי תורה ומחנכים מומחים הכניסו בו רוח של תורה מתוך קדושה וטהרה. וגדל כאחד המוסדות המפוארים בכמות ובאיכות. וגם נתקיים בו הברכה שנזכר בחז"ל אצל מעשה של ר"ג שנתוספו ספסלי בבית המדרש, המרמז שתמיד הי' חסרים ספסלים ולא תלמידים. דבר שבס"ד נתקיים בכל מוסדותינו.

מחנה גור

לפי המציאות בעיר ניו יארק הוא שבקיץ קשה מאד להשאר בעיר, ורוב תושביה ביחוד אלה שנתברכו בילדים רבים. יוצאים בקיץ להרים ליותר משני חודשים. ולצעירים יש צורך גדול להיות בקעמפ שהוא מחנה קיץ. ועל פי רוב מתקיים בו זה שכתוב אוגר בקיץ בן משביל שהרבה תלמידים מקבלים הרבה השפעה דוקא בקיץ מפני שיש שם לא רק אויר טוב אלא גם אווירה וסביבה המשפיעה מאד לטובה בשביל כל השנה גם בחומר וגם ברוח. לכן אחר כאמור שהתעצנו, עם הבית ישראל צוק"ל הוא מאד זירז את כל שהיה בידו לפעול.

יסודה של הקמפ גור

ואחרי מאמצים גדולים וקשים הוקם הגערער קעמפ שגם התפתח למוסד לשם ולתפארת ועוד ידם של אנ"ש נטוי לגדל ולהגביר ולהרחיב אהלינו אמן.

הכולל

כעת נרחיב קצת את הדבור על אחרון אחרון חביב על נצר ותפארת ובית היוצר ומעצב רוחם של כל אברכי חסידי גור הכולל לאברכים וידיד נפשי היקר העומד בראשו, ראש הכולל הרב הגאון הר"ר אלי' פיישר שליט"א, אשר רק בזירונו ובעידודו הננו כותב זאת לזכרון בספר: כמעט שאין שום אברך מחסידי גור בארצות הברית שלא התחיל את חייו אחר נישואיו בכולל וזה עשה את כולם יוצאים מן הכלל (הכולל) וזה נשאר להם ולבניהם אחריהם ככלל גדול בתורה. הכולל הזה מזכיר לי את מה שמספרים בשם החדושי הרי"ם צוק"ל שאמר שבאם היו לי שמונים אברכים שהם מוכנים ומתאימים הי' שולח אותם לאמריקא לחולל שם מהפיכה ודומה לזה סיפר לי אחר

הבחורים שחזר מירושלים שבעת פרידתו מהבית ישראל זצוק"ל הוא אמר לו "פאר צוריק און מאכט דארט א רעוואלוציע" תחזור ותעשו שם מהפיכה, כל זאת אני רושם בכדי שנדע להעריך את כל מוסדותינו ועל כולם היותר קשה להחזיק אבל גם היותר חשוב את הכולל לאברכי חסידי גור בהנהגתו החברתית והאבהית של ראשם אשר לפי ידיעתי הוא נשלח בזמנו על ידי הבית ישראל זצוק"ל ונהנה גם כיום את אימונו להבדיל לחיים טובים וארוכים כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א עד ביאת הגואל צדק אמן.

יסודה של הבית יעקב דחסידי גור

ארשום כעת קצת מתקופת אור חדש אשר על ציון האיר את תקופת החוט השלישי, של החוט המשולש כ"ק האמרי אמת זצוק"ל והבית ישראל זצוק"ל ולהבדיל לחיים טובים וארוכים של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, אשר בכל הנהגתו מראה שהוא אב רחמן של כל בני ישראל [הטובים וגם של הלא טובים. כמובן מלבד של אלה שהם בכלל מסיתים ומדיחים שהתורה אוסרת לרחם ככתוב לא תחוס ולא תרחם. והוא אשר קורא לנו את מה שנאמר למשה רבינו ע"ה כה תאמר לבית יעקב. ויזם את בית הספר לבנות של ההורים מאנ"ש גם בארץ הקודש וגם כדוגמאתו בארצות הברית ומיד נתקיים בנו ותגזור אומר ויקום לך ויש לנו כעת בית יעקב של חסידי גור בארצות הברית, ועל עסקניה ומקיימיה נאמר ברוך אשר יקום דברי התורה הזאת ושל המצוה לקיים דברי חכמים, מתנוסס לשם ולתפארת הבית יעקב של חסידי גור באמריקא כך שנוכל לומר את דברי משה רבינו ע"ה בכנינו ובכנותינו נלך וגם את זאת שכתוב בית יעקב לכו ונלכה בולנו לקבל פני הגואל צדק אמן.

בזה הנני רוצה לסיים החלק הראשון ובס"ד את החלק השני
ארשום מהתקופה שסימתי עד ועם ביאת הגואל במהרה בימינו
אמן ואמן.

• הרה"ג הצדיק ר' יונה פורסט זצ"ל ותולדותיו

אחד ומיוחד של יוצאי ויינה היה ידידי מנוער הרה"ג הצדיק
הר' יונה פורסט זצ"ל אשר הגם שלא זכה לתולדות ממש, אבל
הוא זכה במלא המובן, ונתקיים בו למען ירבו בניכם. כי המספר
של תולדות ממש אצל האדם הוא מוגבל ומצומצם אבל בניכם
אלו תלמידים זה אפשר שיהי' לאדם ללא הגבלה כפי שאמרו
הז"ל (כתובות י"ז עא) מאן דמתני (לאחרים) לית לי' שיעורה.
אבל אצל הרה"ג והצדיק הזה, נתקיים בו שגם אחר פטירתו
מעלמא דידן הוא ממשיך על ידי תלמידו בן אמוץ שהוא אימוץ
אותו כבנו, וזה הרה"ג הרב שלמה פעלדמאן שליט"א שהקים על
שמו מוסד אשר כשמו בן הוא "תפארת יונה" שמתנוסס לשם
ולתפארת ולתהלה בשכונת בארא פארק באמירקא ושם
מתאספים את העדרים מאות ילדי חמד תשב"ר, הבאים ממש
מכל החוגים וחלקי ציבור דבר אשר מקרב ויקרב את הגאולה
במהרה בדור, ובזמן, שיש קצת חוסר איהוד לבבות.

גם אני זכיתי לדבר פעם לתלמידים האלה, הם באו בלעה"ר
קרוב למאתיים וחמישים תלמידים, וקשה לי לתאר, עד כמה
שנתרשמתי עמוקות ממקום קדוש זה, כי התלמידים האלה באים
כמעט בכל השעות שאין להם לימוד הרגיל בשיבות שלהם
ומוספים בנפש חפיצה תורה ויראת שמים טהורה, שעות רבות
מדי שבוע בשבוע, וכל זאת הוא בזכות הר' יונה זצ"ל ולבל"ח ר'
שלמה כבנו שליט"א.

* אחר עשרות בשנים נפגשתי עם הגאון הרב ר' פנחס מנחם אלטר שליט"א בן הרד"ק מגור זצללה"ה ראש ישיבת שפת אמת.

שאלתי אותו האם כ"ת עדיין זוכר אותי והוא ענה לי, איזהו שאלה זאת! הרי אתה היית הקמנדאנט הראשון שלי, (ופירושים מיותרים)

בכתוב למען תספר באזני בנך הננו לציין תוך שבח ותודה
את החמש חומשי תורה אשר חנן אלוקים לי

וזהם

בני בכורי הרב ר' עקיבה שליט"א בעיר מונסי ניו יארק
בארצה"ב ומשפחתו

חתני כבני הרב ר' שמשון ריטשרט שליט"א ומשפחתו
בשכונת בארא פארק ניו יארק

חתני כבני הרב ר' שמואל שוירץ שליט"א ומשפחתו
בארצה"ק בעיר בני ברק

בני הרב ר' דוד שליט"א ומשפחתו בעיר דטרויט ארצה"ב

חתני כבני הרב ר' חיים זאב לויטאן שליט"א ומשפחתו
בעיר מונסי ניו יארק בארצה"ב

וצאצאינו וצאצאי צאצאני

